

ARKADIUSZ TYDA

Uniwersytet Zielonogórski

ORCID: 0000-0002-7357-7391

a.tyda@inpa.uz.zgora.pl

Kanały amerykańskiej dyplomacji muzycznej wobec Chin.

Między polityką publiczną a rynkiem kultury

Channels of United States Music Diplomacy toward China:

Between Public Policy and the Cultural Market

Słowa kluczowe:

dyplomacja muzyczna, soft power, Stany Zjednoczone, USA, Chiny, dyplomacja publiczna, kultura popularna

Keywords:

music diplomacy, soft power, United States, USA, China, public diplomacy, popular culture

Kanały amerykańskiej dyplomacji muzycznej wobec Chin. Między polityką publiczną a rynkiem kultury

Artykuł ukazuje współczesne kanały amerykańskiej dyplomacji muzycznej wobec Chin jako element szerszej rywalizacji narracyjnej w ramach *soft power*. Autor dowodzi, że muzyka stanowi zarówno instrument polityki publicznej, jak i medium oddziaływania kulturowego funkcjonujące w warunkach rynkowych. Przedstawione zostały sposoby, w jakie Stany Zjednoczone wykorzystują muzykę do budowania swojego wizerunku na arenie międzynarodowej, promowania wartości demokratycznych i podtrzymywania dialogu mimo napięć politycznych. Podjęto również wątek recepcji amerykańskiej muzyki w Chinach oraz reakcji chińskich władz, w tym cenzury i selektywnej adaptacji zachodnich form kultury. Artykuł łączy perspektywy politologiczną, kulturoznawczą i medioznawczą, stanowiąc próbę uzupełnienia polskich badań na temat współczesnych form muzycznej *soft power* USA w relacjach z Chinami.

Channels of United States Music Diplomacy toward China: Between Public Policy and the Cultural Market

The article examines contemporary channels of United States music diplomacy towards China, presenting them as part of a broader narrative competition within the framework of *soft power*. Music is approached both as an instrument of public policy and as a medium of cultural influence operating within market conditions. The study explores how the US uses music its image on the international stage, promote democratic values, and sustain dialogue despite political tensions. The article also addresses the reception of American music in China and the Chinese government's responses, including censorship and selective adaptation of Western cultural forms. Combining political science, cultural studies, and media perspectives, the paper seeks to fill a research gap in Polish scholarship concerning modern forms of American music *soft power* in relations with China.

Wprowadzenie

Wzrost globalnego znaczenia Chińskiej Republiki Ludowej postawił pod znakiem zapytania dominację Stanów Zjednoczonych w wielu wymiarach – od geopolityki po standardy technologiczne i kulturowe. Chiny konsekwentnie budują swoją pozycję jako jednego z kluczowych uczestników stosunków międzynarodowych, co prowadzi do niepokoju Ameryki i wzrostu napięć strukturalnych¹. Pozostają przy tym potęgą gospodarczą i technologiczną, jednak ich globalna obecność kulturowa wciąż jest ograniczona w porównaniu do amerykańskiej. Kultura staje się w tej rywalizacji jednym z mniej bezpośrednich, lecz istotnych narzędzi wpływu. Popkultura USA jest elementem oddziaływania w ramach *soft power*, służąc nie tylko rozrywce, ale i transmisji wartości demokratycznych². Amerykańska muzyka popularna od dziesięcioleci odgrywa w tej strategii kluczową rolę.

W ostatnich dwóch dekadach amerykańska dyplomacja muzyczna wobec Chin przyjęła postać wielowarstwowego systemu, który łączy działania rządowe, rynkowe i oddolne. Analiza kanałów, dzięki którym staje się ona narzędziem komunikacji politycznej i symbolicznej, pozwala lepiej zrozumieć współczesną rywalizację narracyjną między dwoma globalnymi mocarstwami.

Celem artykułu jest zidentyfikowanie i porównanie głównych kanałów oddziaływania muzyki w relacjach amerykańsko-chińskich – zarówno tych instytucjonalnych (programów rządowych, projektów wymiany kulturalnej, działalności medialnej i edukacyjnej), jak i rynkowych (przemysłu muzycznego, koncertów, współpracy artystów i platform streamingowych). Postawiono tu tezę, że skuteczność amerykańskiej dyplomacji muzycznej nie wynika jedynie z siły ekonomicznej czy technologicznej, ale z umiejętności łączenia miękkich instrumentów polityki publicznej z mechanizmami rynku kultury, które umożliwiają przenikanie się wpływów mimo barier politycznych i cenzury.

1 Zob.: G. Allison, *Destined for War. Can America and China Escape Thucydides's Trap?*, Houghton Mifflin Harcourt, Boston 2017; B. N. Mushinda [i in.], *From Rising to Superpower: Pragmatism and the Community of a Shared Future for Mankind in Chinese Foreign Policy*, „Open Journal of Political Science” 2024, vol. 14, No. 2, s. 292–315: <<https://doi.org/10.4236/ojps.2024.142018>> [dostęp: 31 VII 2025].

2 J. S. Nye, *Soft Power. The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York 2004.

W warstwie teoretycznej praca opiera się na dorobku teorii *soft power* Josepha Samuela Nye'a oraz koncepcji dyplomacji kulturalnej, rozwijanej w duchu badań m.in. Penny Von Eschen i Danielle Fosler-Lussier³. Artykuł uwzględnia również głosy krytyczne wobec teorii *soft power*, wskazujące, że w autorytarnych i cyfrowych warunkach globalizacji wpływy kulturowe ulegają lokalnej reinterpretacji i adaptacji. Zamiast prostego przepływu treści z Zachodu do Chin mamy więc do czynienia z procesem ich przekształcania w ramach państwowego systemu komunikacji i cenzury, co prowadzi do powstawania hybrydowych form kultury popularnej. Analiza skupia się więc na relacji między kontrolą państwową a oddolnymi praktykami kulturowymi, które współtworzą chiński system obiegu muzyki i informacji.

Metodologia badania ma charakter jakościowy i analityczno-porównawczy. Zastosowano analizę treści źródeł instytucjonalnych (raportów Departamentu Stanu, dokumentów programowych, komunikatów chińskiego Ministerstwa Kultury), a także analizę dyskursu medialnego i kulturowego (materiałów prasowych, treści internetowych, przekazów wideo). W części empirycznej wykorzystane zostały także przykłady z rynku muzycznego – zwłaszcza przypadki współpracy amerykańsko-chińskiej, reakcje władz na te działania oraz ich odbiór przez publiczność. Celem analizy było uchwycenie mechanizmów komunikacji symbolicznej i ich roli w kształtowaniu wizerunku USA w Chinach.

Wybór tematu uzasadniają jego aktualność i wzrost znaczenia muzyki popularnej jako narzędzia wpływu w relacjach międzynarodowych. W dobie transformacji cyfrowej muzyka stała się jednym z najbardziej dynamicznych obszarów przepływu treści, wartości i emocji. W przypadku Chin jej rola jest szczególnie interesująca, ponieważ państwo to z jednej strony dąży do ochrony własnej integralności kulturowej, a z drugiej świadomie korzysta z globalnych wzorców w celu modernizacji i budowy własnej *soft power*. Badanie tego zjawiska pozwala lepiej zrozumieć, w jaki sposób dyplomacja muzyczna staje się przestrzenią współistnienia rywalizacji i współpracy, a zarazem jednym z najbardziej subtelnych narzędzi polityki zagranicznej w XXI w.

3 P. M. Von Eschen, *Satchmo Blows Up the World. Jazz Ambassadors Play the Cold War*, Harvard University Press, Cambridge–London 2004; D. Fosler-Lussier, *Music in America's Cold War Diplomacy*, University of California Press, Oakland 2015.

Artykuł składa się z trzech zasadniczych części. W pierwszej omówiono teoretyczne podstawy dyplomacji muzycznej i pojęcia *soft power* w ujęciach amerykańskim i chińskim. Celem jest ukazanie, jak Nye'owska koncepcja *soft power* oraz jej rozwinięcia w literaturze pozwalają zrozumieć zależność między kulturą, polityką zagraniczną i rynkiem. Wprowadzenie tych kategorii umożliwia również wyjaśnienie przyjętego w artykule podziału na kanały oddziaływania – publiczny i rynkowy – które w dalszych częściach posłużą do porównania mechanizmów i skutków amerykańskiej dyplomacji muzycznej w środowisku chińskim. Druga część przedstawia instytucjonalne kanały amerykańskiej dyplomacji muzycznej – od zimnowojennego programu Jazz Ambassadors po współczesne inicjatywy Departamentu Stanu. Łącznie tworzą one złożony system wpływu oparty na współdziałaniu państwa, sektora prywatnego i środowisk artystycznych. Trzecia przenosi punkt ciężkości z kanałów emisji na filtry recepcji w Chinach. Pokazuje, jak regulacje i praktyki cenzury decydują o tym, które elementy amerykańskiej dyplomacji muzycznej mogą się przedostać, które ulegają przekształceniu, a które są blokowane. Włączenie do badania występów komercyjnych służy porównaniu skuteczności kanałów: pokazaniu, kiedy logika rynku zbiega się z celami dyplomacji publicznej (np. rozszerzając zasięg i normalizując obecność kulturową USA), a kiedy się z nią rozchodzi (np. w przypadkach autocenzury repertuaru), co jest kluczowe dla oceny realnego oddziaływania muzyki jako narzędzia *soft power*.

Dobór omawianych przykładów opiera się na kryterium widoczności medialnej i reprezentatywności dla różnych mechanizmów ograniczania wolności artystycznej w Chinach. Analizie poddano przypadki artystów, których koncerty były odwoływane lub zakazywane z przyczyn politycznych, obyczajowych czy geopolitycznych. Wybór obejmuje twórców reprezentujących różne gatunki (pop, rock, hip-hop, folk), a zarazem eksponowanych w mediach na różną skalę – od globalnych ikon po artystów o znaczeniu regionalnym. Każdy z tych przypadków stanowi ilustrację innego aspektu funkcjonowania chińskiego systemu kontroli kulturowej, który łączy wymiary polityczny, ideologiczny i moralny.

W analizie amerykańskiej dyplomacji muzycznej wobec Chin przyjęto rozróżnienie między kanałem publicznym a kanałem rynkowym, przy czym w praktyce występują między nimi liczne formy współpracy i wzajemnego przenikania. Kanał publiczny obejmuje działania bezpośrednio prowadzone lub finansowane przez instytucje rządowe, takie jak Departament Stanu,

sieć placówek dyplomatycznych czy agendy współpracujące w zakresie promocji kultury. Kanał rynkowy odnosi się natomiast do inicjatyw komercyjnych – tras koncertowych i produkcji muzycznych, które choć formalnie niezależne od struktur państwa, wpływają na wizerunek USA i stanowią istotny nośnik amerykańskiej kultury popularnej. Należy także podkreślić znaczenie projektów hybrydowych, w których sektor publiczny udziela wsparcia instytucjonalnego lub patronatu prywatnym organizatorom, czyli tzw. partnerstwa publiczno-prywatne. Współkształtują one wizerunek USA, korzystając pośrednio z kapitału symbolicznego i infrastruktury relacji wytworzonej przez działania publiczne. Programy państwowe z kolei często dopełniają obecność rynkową o komponent edukacyjny, zwiększając intensywność kontaktu ze społecznościami odbiorców⁴.

Tak zarysowana metodologia pozwala na uchwycenie zależności między politycznym wymiarem rywalizacji a wykorzystaniem muzyki jako nośnika idei wolności, indywidualizmu i otwartości – kluczowych elementów amerykańskiej *soft power* w relacjach z Chinami. W polskiej literaturze zagadnienia te rozwijane są głównie w kontekście komunikacji międzynarodowej, dyplomacji publicznej i wizerunku państwa. Do czołowych badaczy należą m.in. Robert Łoś, Beata Ociepka, Paweł Surowiec, a w obszarze analiz relacji z Chinami – m.in. Łukasz Gacek, Bogdan Góralczyk, Justyna Szczudlik, Marcin Kaczmarek, Jakub Jakóbski, Dominik Mierzejewski, Adrian Bruna i Joanna Nawrotkiewicz⁵.

4 Zob. M. C. Cummings, *Cultural Diplomacy and the United States Government. A Survey*, Center for Arts and Culture, Washington 2003; N. J. Cull, *Public Diplomacy. Lessons from the Past*, Figueroa Press, Los Angeles 2009; tenże, *Public Diplomacy: Taxonomies and Histories*, „The Annals of the American Academy of Political and Social Science” 2008, vol. 616, No. 1, s. 31–54.

5 R. Łoś, *Soft power we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2017; B. Ociepka, *Miękka siła i dyplomacja publiczna Polski*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2013; P. Surowiec, *Nation Branding, Public Relations and Soft Power. Corporatising Poland*, Routledge, London–New York 2017; Ł. Gacek, *Nowy wspaniały świat...? Strategiczne narracje Chin a reforma systemu globalnego zarządzania*, Prószyński, Warszawa 2024; B. Góralczyk, *Wielki renesans. Chińska transformacja i jej konsekwencje*, Wydawnictwo Akademickie „Dialog”, Warszawa 2018; J. Szczudlik, *Szczyt rozbieżności Unia Europejska – Chiny*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa, 23 VI 2020 (Raport, 45/2020): <<https://www.pism.pl/upload/images/artykuly/99d58918-91de-4b5b-a6d7-9ec622bd8c14/1593607896712.pdf>> [dostęp:

Dotychczas nie przeprowadzono w Polsce kompleksowych badań dotyczących amerykańskiej dyplomacji muzycznej wobec Chin, które obejmowałyby zarówno instytucjonalne działania władz USA, jak i mechanizmy rynkowe oraz kulturowe oddziaływanie muzyki popularnej. W literaturze międzynarodowej wątki te występują fragmentarycznie – w kontekście zimnowojennej dyplomacji jazzowej lub współczesnych inicjatyw kulturalnych. Niniejszy artykuł stanowi próbę uzupełnienia i rozwinięcia dotychczasowych badań, ukazując muzykę – z perspektywy polityki publicznej i rynku kultury – jako narzędzie komunikacji symbolicznej i rywalizacji narracyjnej między Stanami Zjednoczonymi a Chinami.

Teoretyczne i koncepcyjne ramy amerykańskiej soft power i dyplomacji muzycznej wobec Chin

Pojęcie *soft power* wprowadził w 1990 r. Joseph Samuel Nye i rozwijał je w swoich kolejnych publikacjach. *Soft power* obejmuje w jego ujęciu możliwość kształtowania preferencji innych państw za pomocą atrakcyjności kultury, wartości politycznych oraz polityki zagranicznej⁶. Odwołując się do tego rozumienia, można przyjąć, że w kontekście nasilającej się konkurencji strategicznej dyplomacja kulturalna, w tym muzyczna, stanowi alternatywną formę oddziaływania, pozwalającą Stanom Zjednoczonym podtrzymywać atrakcyjność i legitymizację własnych wartości w oczach chińskiego społeczeństwa⁷.

Dyplomacja kulturalna może być rozumiana jako wymiana idei, informacji, sztuki i innych form ekspresji kulturowej między narodami i społeczeństwami, której celem jest pogłębianie wzajemnego zrozumienia i zaufania. Stanowi ona istotny element szerszej dyplomacji publicznej, opierając się na przekonaniu, że kultura może być skutecznym narzędziem

31 VII 2025]; M. Kaczmarek, J. Jakóbski, *Chiny – Europa Środkowo-Wschodnia. 16+1 widziane z Pekinu*, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa, 15 IV 2014 (Komentarze OSW, 166): <https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/komentarze_166.pdf> [dostęp: 31 VII 2025]; D. Mierzejewski, A. Brona, J. Nawrotkiewicz, *Komunistyczna Partia Chin w roku XX Zjazdu. Raport*, Ośrodek Spraw Azjatyckich Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2022.

6 J. S. Nye, *Soft Power*, „Foreign Policy” 1990, No. 80, s. 153–171: <<https://doi.org/10.2307/1148580>> [dostęp: 31 VII 2025].

7 Tenże, *Soft Power. The Means...*

komunikacji i budowania pozytywnego wizerunku państwa w relacjach międzynarodowych⁸.

Dyplomacja muzyczna to specyficzna forma dyplomacji kulturowej, w której muzyka pełni funkcję medium komunikacji międzynarodowej. Obejmuje m.in. trasy, rezydencje, koprodukcje, programy wymiany, projekty edukacyjne, audycje i platformy medialne, a także działania artystów-ambasadorów i instytucji muzycznych. Jej cele to budowa kapitału zaufania i empatii między społecznościami, normalizacja kontaktów (nawet w obliczu napięć politycznych), sygnalizacja wartości nadawcy oraz przenikanie się estetyk sprzyjające atrakcyjności wizerunkowej⁹.

Atrakcyjność kultury może zatem nadawać państwu zdolność osiągania celów polityki zagranicznej za pomocą instrumentów *soft power*, w niektórych przypadkach zastępując przymus czy naciski ekonomiczne¹⁰. Warto zatem podkreślić bezprzemocowy charakter tego rodzaju aktywności politycznej. *Soft power* obejmuje zespół zróżnicowanych czynników, nierzadko trudnych do jednoznacznego zdefiniowania. Bywa również, że odbiorca jest nieświadomy jej oddziaływania, co przypomina mechanizmy podejmowania decyzji konsumenckich na rynku¹¹.

Klasyczne zasoby *soft power* Stanów Zjednoczonych określone zostały przez Josefa Joffego akronimem HHMS – *Harvard and Hollywood, McDonald's and Microsoft syndrome*. Harvard oznacza siłę intelektualną, Hollywood – kulturę, zarówno wyższą, jak i popularną, McDonald's – styl życia, a Microsoft – potęgę technologiczną¹².

Kultura popularna w tym zestawieniu jest jednym z instrumentów oddziaływania niematerialnego. To właśnie w przestrzeni kultury – gdzie funkcjonują ustalone wzorce postępowania, wartości i normy społeczne –

8 C. P. Schneider, *Culture Communicates: US Diplomacy That Works*, Netherlands Institute of International Relations „Clingendael”, The Hague 2004 (Discussion Papers in Diplomacy, 94), s. 1–2.

9 D. Fosler-Lussier, *Music...*; P. M. Von Eschen, *Satchmo...*; J. E. Dillard, *All That Jazz: CIA, Voice of America, and Jazz Diplomacy in the Early Cold War Years, 1949–1965*, „American Intelligence Journal” 2012, vol. 30, No. 2.

10 Więcej zob. J. S. Nye, *Soft Power. The Means...*

11 M. Lisiewski, *Soft power, sharp power, linking power. Mocarstwowe sposoby działania Chin i ich znaczenie dla świata*, Wydawnictwo „Adam Marszałek”, Toruń 2021, s. 54.

12 R. Łoś, *Soft...*, s. 213.

tworzą się i rozwijają relacje między państwami, co czyni ją istotnym czynnikiem kształtującym politykę międzynarodową¹³. Jak zauważa Robert Łoś, na atrakcyjność amerykańskiej kultury wpływa brak cech etnicznych:

Jej korzenie, które bezpośrednio wpływają na wartości, sięgają pierwszych imigrantów, którzy byli najczęściej uciekinierami z objętej prześladowaniami religijnymi Europy. Na nowy ląd przybyły wówczas osoby, które podkreślały aspekt wolności religijnej, będącej podstawą do określenia podstawowych wartości kolonistów¹⁴.

Jednym z elementów tej kultury jest muzyka. Dzięki emocjonalnemu przekazowi i globalnej dostępności amerykańska muzyka stanowi kanał transmisji dla takich wartości jak wolność, indywidualizm czy ekspresja osobista¹⁵.

Termin *soft power* nie jest też obcy dla chińskiej sceny politycznej. Po raz pierwszy pojawił się tam w latach dziewięćdziesiątych XX w. w publikacjach politologa Wang Huninga, który zaadaptował koncepcję Nye'a do analizy potencjału zwiększania atrakcyjności chińskiego modelu rozwoju. Na początku XXI w. koncepcję tę rozwijali m.in. Zheng Bijian i Yan Xuetong, wiążąc ją z ideą pokojowego wzrostu¹⁶. Oficjalnie *soft power* została włączona do strategii dyplomatycznej w 2007 r., gdy ówczesny sekretarz generalny Komunistycznej Partii Chin (KPCh) Hu Jintao podczas XVII Zjazdu Partii uznał ją za kluczowy element budowy kulturowej siły państwa¹⁷. W kolejnych latach, zwłaszcza za rządów Xi Jinpinga, koncepcja została rozszerzona o wezwanie do „dobrego opowiadania chińskiej historii”, stanowiąc jeden z filarów polityki wizerunkowej i ideologicznej ChRL¹⁸.

13 R. Zenderowski, K. Cebul, M. Krycki, *Międzynarodowe stosunki kulturalne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010, s. 129.

14 R. Łoś, *Soft...*, s. 215.

15 J. Street, *Music and Politics*, Polity Press, Cambridge 2012.

16 K. Longhurst, A. Nitza-Makowska, K. Skiart-Andrzejuk, *Re-Thinking Soft Power: China, Russia and the European Union in Central Asia*, „Sprawy Międzynarodowe” 2019, t. 72, nr 3, s. 157: <<https://doi.org/10.35757/SM.2019.72.3.03>> [dostęp: 31 VII 2025].

17 T. Bieliński, J. Janiak, *Miękka siła Chin. Wpływ soft power na wizerunek Chińskiej Republiki Ludowej w Polsce*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2023, nr 24, s. 145–146.

18 K. Longhurst, A. Nitza-Makowska, K. Skiart-Andrzejuk, *Re-Thinking...*, s. 158.

Jak zauważa Marta Tomczak, chińska kultura wciąż jest mało znana poza granicami państwa, niemniej jednak Pekin podejmuje na arenie międzynarodowej działania mające na celu zmianę tego stanu rzeczy¹⁹. Alicja Bachulska wskazuje, że chińska polityka komunikacyjna opiera się na zintegrowanym przekazie łączącym działania dyplomatyczne, medialne i kulturowe, które mają budować obraz Chin jako państwa odpowiedzialnego i hojnego wobec innych²⁰. Zjawisko to wpisuje się w opisaną przez Josepa Borrellę politykę wielkoduszności (*politics of generosity*), która stanowi element rywalizacji narracyjnej z Zachodem²¹.

Według *Global Soft Power Index 2025* Stany Zjednoczone utrzymują pozycję lidera globalnej *soft power* (z notą 79,5 / 100), dominując w obszarach edukacji, mediów i relacji międzynarodowych. Jednocześnie ich reputacja słabnie w sferze wartości i zaufania, podczas gdy Chiny awansowały na drugie miejsce (72,8 / 100), systematycznie wzmacniając swój wizerunek poprzez inicjatywy infrastrukturalne i narracje o rozwoju. Rywalizacja amerykańsko-chińska o wpływy symboliczne i kulturowe coraz częściej rozgrywa się właśnie na polu muzyki popularnej²².

Dyplomacja muzyczna USA wobec Chin

Rys historyczny

Obecność amerykańskiej muzyki w Chinach sięga lat dwudziestych XX w., gdy w szanghajskich klubach rozbrzmiewał jazz²³. W mieście tym powstała

19 M. Tomczak, *Dziedzictwo kulturowe na obczyźnie: chinoiserie w dyplomacji kulturalnej Polski i Chin*, „Sprawy Międzynarodowe” 2019, t. 72, nr 3, s. 33.

20 A. Bachulska, *Exploring China's Diplomatic Offensive in Central and Eastern Europe Amidst Its „Mask Diplomacy”*, [w:] *Uncharted Territory. Emerging World Order Post COVID-19*, ed. K. Singh, Ananta Aspen Centre, New Delhi 2020, s. 64–66.

21 J. Borrell, *The Coronavirus Pandemic and the New World It Is Creating*, „European External Action Service” [online], 24 III 2020 [dostęp: 4 XI 2025]: <https://www.eeas.europa.eu/eeas/coronavirus-pandemic-and-new-world-it-creating_en>.

22 *Global Soft Power Index 2025*, Brand Finance, London 2025, s. 12; K. Jagodziński, *Global Soft Power Index 2025: The Shifting Balance of Global Soft Power*, „Brand Finance” [online], 20 II 2025 [dostęp: 4 XI 2025]: <<https://brandfinance.com/insights/global-soft-power-index-2025-the-shifting-balance-of-global-soft-power>>.

23 A. F. Jones, *Yellow Music. Media Culture and Colonial Modernity in the Chinese Jazz Age*, Duke University Press, 2001.

sieć eleganckich sal tanecznych i hoteli, które stały się centrami życia muzycznego. Rozwijała się także scena w Hongkongu²⁴. W okresie maoistowskim kultura zachodnia została zakazana, jej elementy określano jako imperialistyczne, a jazz traktowany był jako muzyka burżuazyjna. Odstępstwo od reguły dopuszczono w 1973 r., gdy w ChRL wystąpiła pierwsza amerykańska orkiestra symfoniczna – Philadelphia Orchestra²⁵.

Dopiero reformy Deng Xiaopinga w latach osiemdziesiątych przyniosły stopniowe otwarcie na kulturę Zachodu, a przyczynił się do tego postęp technologiczny. W latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych do Chin trafiały kasety m.in. z utworami Michaela Jacksona i Madonny. Przyjmuje się, że pierwszą reprezentującą zachodnią kulturę gwiazdą pop, która wystąpiła w tym kraju, była brytyjska grupa Wham!²⁶ To wydarzenie z 1985 r. stało się symbolem otwierania się Państwa Środka na wpływy zachodnie.

Programy rządowe USA

Amerykański rząd od lat wykorzystuje muzykę jako element dyplomacji kulturalnej. Pierwszą instytucją, która miała realizować cele związane z dyplomacją publiczną, była powołana w 1917 r. Komisja Informacji Publicznej (Committee on Public Information). W roku 1938 powstało Biuro Stosunków Kulturalnych (Division of Cultural Relations), a później – Biuro Spraw Międzynarodowych (Office of Inter-American Affairs).

24 J. McDonough, *Jazz in China: A Cultural Conversation*, „Down Beat” [online], 8 VII 2022 [dostęp: 21 V 2025]: <<https://downbeat.com/news/detail/jazz-in-china-a-cultural-conversation>>; E. Marlow, *Jazz in China. From Dance Hall Music to Individual Freedom of Expression*, University Press of Mississippi, Jackson 2018.

25 R. L. Jacobson, *The Philadelphia Orchestra's 1973 China Tour*, „American Diplomacy” [online], June 2012 [dostęp: 21 V 2025]: <<https://americandiplomacyweb.unc.edu/2012/06/the-philadelphia-orchestras-1973-china-tour/>>. Więcej zob. np. L. E. Davenport, *Jazz Diplomacy. Promoting America in the Cold War Era*, University Press of Mississippi, Jackson 2009: <<https://doi.org/10.14325/mississippi/9781604732689.001.0001>> [dostęp: 31 VII 2025].

26 T. Ott, *How Wham!'s 1985 Concerts in China Broke Cultural Barriers*, „Biography” [online], 15 X 2020 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.biography.com/musicians/wham-1985-china-concerts>>; L. Ślęzyk, *George Michael i Chiny*, „Chiny 24” [online], 27 XII 2016 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://chiny24.com/ludzie/george-michael-chiny>>. W 1981 r. grający muzykę elektroniczną Francuz Jean-Michel Jarre zagrał w Chinach pięć koncertów, których fragmenty złożyły się na wydany w kolejnym roku album *Concerts in China*.

W 1953 r. utworzono Agencję Informacyjną Stanów Zjednoczonych (United States Information Agency), która odpowiadała za kompleksową dyplomację publiczną, prowadząc działania informacyjne, medialne i kulturalne, które miały kształtować wizerunek USA za granicą²⁷.

Od 1956 r. Departament Stanu zaczął zatrudniać cenionych amerykańskich muzyków jazzowych, takich jak Louis Armstrong, Dizzy Gillespie, Dave Brubeck, Benny Goodman i Duke Ellington, aby byli ambasadorami Stanów Zjednoczonych za granicą, szczególnie w celu poprawy publicznego wizerunku USA w kontekście wyrażanej przez Związek Radziecki krytyki nierówności rasowych²⁸.

Już w XXI w., a dokładnie w roku 2003, aby wspomóc komunikację z opinią publiczną, prezydent George Walker Bush stworzył Biuro Komunikacji Globalnej (Office of Global Communications)²⁹. W okresie prezydentury Baracka Obamy zintensyfikowano zaś działania w zakresie dyplomacji publicznej, czego przykładem było powstanie Centrów Kultury (American Centers). Według raportu Senatu USA z 2010 r. w Chinach działało wówczas zaledwie pięć takich punktów: w Pekinie, Guangzhou i Szanghaju. Mimo formalnie swobodnego dostępu do amerykańskich centrów dla Chińczyków, chińskie władze monitorowały jednak korzystające z nich osoby³⁰.

W ramach promocji amerykańskiej kultury Stany Zjednoczone uczestniczyły w Expo 2010 w Szanghaju, gdzie ich pawilon odwiedziło ponad 7 mln osób. Liczba ta świadczy o znacznym zainteresowaniu amerykańską kulturą w Chinach. Pawilon prezentował takie wartości jak współpraca, zrównoważony rozwój i innowacyjność, a przy tym gościł występy amerykańskich artystów³¹.

27 C. P. Schneider, *Culture...*

28 P. M. Von Eschen, *Satchmo...*; L. E. Davenport, *Jazz...*

29 W. A. Rugh, *American Encounters with Arabs. The Soft Power of U.S. Public Diplomacy in the Middle East*, Praeger, Westport-London 2006, s. 169.

30 Warto zauważyć, że w USA funkcjonowało aż 71 chińskich Instytutów Konfucjusza, które mają pełnić podobną funkcję. *Bureau of International Information Programs*, „U.S. Department of State” [online, dostęp: 15 V 2025]: <<https://2001-2009.state.gov/r/iip/index.htm>>.

31 N. Sutley, *2010 Shanghai World Expo: Better City, Better Life*, „The White House” [online], 17 XI 2010 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://obamawhitehouse.archives.gov/realitycheck/blog/2010/11/17/2010-shanghai-world-expo-better-city-better-life>>; *Final Commissioner General's Report: USA Pavilion Expo 2010 Shanghai*, U.S. Department

Administracja Obamy promowała również programy wymiany edukacyjnej, takie jak 100,000 Strong Initiative, mające na celu zwiększenie liczby amerykańskich studentów w Chinach do 100 tys., wzmocnienie wzajemnego zrozumienia między oboma państwami, a także przygotowanie młodych Amerykanów do funkcjonowania w zglobalizowanym świecie. W 2013 r. sekretarz stanu Hillary Clinton powołała 100,000 Strong Foundation – apartyjną fundację *non profit* mającą na celu kontynuowanie działań inicjatywy. Promowała naukę języka mandaryńskiego oraz wyjazdy studyjne do Chin, zwłaszcza wśród młodzieży z grup niedostatecznie reprezentowanych w programach międzynarodowych. Do 2014 r. cel inicjatywy został osiągnięty – od momentu rozpoczęcia programu ponad 100 tys. studentów z USA uczyło się w Chinach. Założeniem na 2020 r. miała być liczba 1 mln Amerykanów uczących się mandaryńskiego³². Nie ma jednak danych, które potwierdzałyby osiągnięcie tego celu. Jeśli chodzi o typowo muzyczne programy dyplomacji publicznej, należy wymienić działający od 2012 r. American Music Abroad, w ramach którego artyści jako nowe pokolenie muzycznych ambasadorów wchodzi w interakcje z innymi muzykami na całym świecie, m.in. w Chinach³³.

Jednym z najważniejszych współczesnych przedsięwzięć jest Global Music Diplomacy Initiative, powołane przez Departament Stanu 27 września 2023 r. Działa ono w oparciu o ustawę o promowaniu pokoju, edukacji i wymiany kulturalnej poprzez dyplomację muzyczną – *PEACE through Music Diplomacy Act*³⁴, którą podpisał prezydent Joe Biden.

of State, Washington 2011, s. 8. Pawilon USA był jednym z najliczniej odwiedzanych podczas Expo 2010, jednak kilka państw uzyskało lepszy wynik, w tym Polska, której wystawę odwiedziło ponad 8 mln osób. „Expo 2010 w Szanghaju” [online, dostęp: 31 X 2025]: <<http://www.expo2010.com.pl/>>.

32 100,000 Strong Educational Exchange Initiatives, „U.S. Department of State” [online, dostęp: 22 V 2025]: <<https://2009-2017.state.gov/100k/>>; B. Allen, *Can 1 Million American Students Learn Mandarin?*, „Foreign Policy” [online], 25 IX 2015 [dostęp: 22 V 2025]: <<https://foreignpolicy.com/2015/09/25/china-us-obamas-one-million-students-chinese-language-mandarin/>>.

33 American Music Abroad, „U.S. Department of State” [online, dostęp: 20 VI 2024]: <<https://exchanges.state.gov/us/program/american-music-abroad>>.

34 *The PEACE through Music Diplomacy Act Passes Congress, Heads to the President's Desk to Be Signed into Law*, „Recording Academy” [online], 16 XII 2022 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.recordingacademy.com/advocacy/news/peace-through-music-diplomacy-act-passes-congress-presidents-desk>>.

Dokument ten wzywał Departament Stanu do korzystania z partnerstw publiczno-prywatnych w celu wspierania dyplomacji muzycznej.

W trakcie uroczystości inauguracyjnej Inicjatywę wystąpili Gayle, Dave Grohl, Mickey Guyton, Herbie Hancock, Christopher Jackson, LADAMA, Aimee Mann, Rakim, Armani White i DJ 2-Tone, a wiadomość *online* przesłał Bono. Po występach zaproszonych artystów zaśpiewał i zagrał na gitarze ówczesny sekretarz stanu Antony Blinken, wykonując wraz z zespołem utwór Muddy'ego Watersa. W swoim przemówieniu podkreślał zaś rolę muzyki: „Wiele pokoleń amerykańskiej dyplomacji pracowało nad tym, by muzyka mogła przerzucać mosty pomiędzy Amerykanami i resztą świata. Muzyka w swojej istocie opowiada o więzi, która łączy wszystkich ludzi”³⁵. Warto jednak zauważyć, że wśród tak różnorodnych stylistycznie i etnicznie wykonawców nie znalazł się żaden reprezentujący Azję.

Istnieją także inne programy wymiany muzyków, np. One Beat, International Visitor Leadership Program, Turnaround Arts czy Next Level³⁶. Między innymi dzięki tego typu programom Stany Zjednoczone pozostają głównym kierunkiem wyjazdów chińskich studentów muzyki³⁷. Mimo napięć politycznych i ograniczeń w dostępie do treści medialnych amerykańska edukacja artystyczna nadal postrzegana jest w Chinach jako światowy wzorzec jakości, kreatywności i profesjonalizmu, a jej oddziaływanie wykracza poza oficjalne kanały dyplomatyczne.

Dyplomacja muzyczna poprzez media

Ważnym elementem amerykańskiej strategii *soft power* wobec Chin były finansowane przez rząd USA media zagraniczne, nadzorowane przez

35 Antony Blinken ogłosił Inicjatywę Globalnej Dyplomacji Muzycznej, „Ruch Muzyczny” [online], 29 IX 2023 [dostęp: 14 V 2025]: <<https://ruchmuzyczny.pl/article/3603>>.

36 A *Musical Journey Like No Other*, „One Beat” [online, dostęp: 25 VI 2024]: <<https://ibeat.org/about/overview/>>; *International Visitor Leadership Program (IVLP)*, „U.S. Department of State, Bureau of Educational and Cultural Affairs” [online, dostęp: 31 V 2025]: <<https://exchanges.state.gov/non-us/program/international-visitor-leadership-program-ivlp>>; *Turnaround Arts*, „The Kennedy Center” [online, dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.kennedy-center.org/education/resources-for-educators/partnerships/turnaround-arts/>>; *About*, „Next Level” [online, dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.nextlevel-usa.org/about>>.

37 J. McDonough, *Jazz...*; E. Marlow, *Jazz...*

U.S. Agency for Global Media (USAGM)³⁸. Najbardziej rozpoznawalną marką jest powstała w 1942 r. rozgłośnia Voice of America (VOA), której celem jest promowanie wolności słowa, wartości demokratycznych i pluralizmu informacyjnego. Prowadzi ona regularne emisje radiowe w językach mandaryńskim i kantońskim, ale dostęp do tych treści w Chinach kontynentalnych jest systematycznie utrudniany poprzez blokowanie witryny internetowej i zagłuszanie sygnału radiowego przez państwowy aparat cenzury³⁹.

Podobną funkcję pełni Radio Free Asia (RFA), utworzone w 1996 r., również pod auspicjami USAGM. Emituje ono programy w wielu językach mniejszościowych, m.in. ujgurskim, tybetańskim i birmańskim, a także po mandaryńsku i kantońsku. Jego misją jest dostarczanie rzetelnych informacji do społeczeństw pozbawionych wolnych mediów. Treści RFA są jednak całkowicie zablokowane na terenie Chin, a władze konsekwentnie klasyfikują stację jako wroga propagandę zagraniczną⁴⁰.

Wspomniane media wspiera także Open Technology Fund (OTF). Jest to organizacja finansowana z budżetu federalnego USA, której celem jest rozwój technologii umożliwiających bezpieczny dostęp do wolnych informacji. OTF finansuje takie narzędzia jak VPN⁴¹ i szyfrowane komunikatory, kluczowe dla użytkowników próbujących ominąć chińskie bariery informacyjne⁴².

W 2025 r. administracja Donalda Trumpa podjęła decyzję o likwidacji USAGM, instytucji nadzorującej m.in. VOA i RFA. W rezultacie zawieszona została działalność większości redakcji, zwolniono tysiące pracowników,

38 Do 2018 r. agencja znana była jako Broadcasting Board of Governors. J. Bonazzo, „Most Worthless” US Government Agency May Become Trump TV, „Observer” [online], 23 VIII 2018 [dostęp: 28 V 2025]: <<https://observer.com/2018/08/broadcasting-board-of-governors-us-agency-for-global-media-michael-pack-trump/>>.

39 J. M. Lindsay, D. G. Saunders, *China's Influence & American Interests. Promoting Constructive Vigilance*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford 2019, s. 117–118.

40 Mission, „Radio Free Asia” [online, dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.rfa.org/english/about/mission/>>.

41 VPN to wirtualna sieć prywatna zapewniająca bezpieczny dostęp do treści internetowych np. w innych państwach, w których dane ograniczenia nie występują. What Is a Virtual Private Network (VPN)?, „Cisco” [online, dostęp: 21 V 2025]: <<https://www.cisco.com/site/us/en/learn/topics/security/what-is-a-virtual-private-network-vpn.html>>.

42 OTF's History, „Open Technology Fund” [online, dostęp: 21 XI 2025]: <<https://web.archive.org/web/20230825091156/https://www.opentech.fund/about/our-history/>>.

a emisję programów informacyjnych zastąpiła muzyka⁴³. Decyzje te spotkały się z krytyką ekspertów i środowisk dziennikarskich jako osłabiające *soft power* USA, a chińskie media określiły je mianem prezentu dla wrogów Ameryki⁴⁴. Interwencje sądowe zdołały tymczasowo zahamować dalsze działania, ale przyszłość amerykańskiej dyplomacji medialnej pozostaje niepewna⁴⁵.

Przykłady artystów i projektów

W ramach działań dyplomacji muzycznej USA przez lata zrealizowano wiele projektów, które angażowały artystów reprezentujących różne gatunki muzyczne i środowiska kulturowe. Do najbardziej znaczących przykładów należy tournée Philadelphia Orchestra w 2023 r., zorganizowane z okazji pięćdziesięciolecia jej pierwszej wizyty w Chinach. Ponowny koncert symbolizował ciągłość i trwałość relacji kulturalnych⁴⁶.

Artystką związaną z amerykańską dyplomacją kulturalną jest także Abigail Washburn – banjoistka, która w 2016 r. zdobyła wraz z mężem Bélé Fleckiem nagrodę Grammy w kategorii „Best Folk Album”. W swo-

- 43 P. Pacuła, *Koniec amerykańskiej pomocy rozwojowej? Donald Trump likwiduje agencję USAID*, „OKO Press” [online], 4 II 2025 [dostęp: 21 V 2025]: <<https://oko.press/donald-trump-likwiduje-agencje-usaid>>; E. Feng, *Radio Free Asia Announces Mass Layoffs amid Funding Fight with Trump Administration*, „NPR” [online], 2 V 2025 [dostęp: 21 V 2025]: <<https://www.npr.org/2025/05/02/nx-s1-5385314/radio-free-asia-announces-mass-layoffs-amid-funding-fight-with-trump-administration>>.
- 44 K. Lamb, *Chinese State Media Celebrates Trump's Cuts to Voice of America and Radio Free Asia*, „The Guardian” [online], 18 III 2025 [dostęp: 21 V 2025]: <<https://www.theguardian.com/media/2025/mar/18/chinese-state-media-celebrates-trumps-cuts-to-voice-of-america-and-radio-free-asia>>.
- 45 E. Feng, *Judge Blocks Trump Administration Plans to Dismantle Voice of America*, „NPR” [online], 22 IV 2025 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.npr.org/2025/04/22/nx-s1-5372530/voa-trump-radio-free-asia>>; J. Quitzon, *RFA and VOA Shutdown: The Erosion of U.S. Soft Power in Southeast Asia*, „Center for Strategic and International Studies” [online], 21 III 2025 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.csis.org/analysis/rfa-and-voa-shutdown-erosion-us-soft-power-southeast-asia>>.
- 46 *The Philadelphia Orchestra Deepens Connection with the People of China through Music with Residency Activities Commemorating 50th Anniversary of Historic 1973 Tour*, „The Philadelphia Orchestra” [online], 14 IX 2023 [dostęp: 21 V 2025]: <<https://philorch.ensembleartsphilly.org/press-room/press-releases/the-philadelphia-orchestra-commemorates-50th-anniversary-of-historic-1973-tour-of-china-with-ensemble-performances-and-residency-activities-in-multiple-cities-in-china-2>>.

jej twórczości łączy amerykański folk z elementami chińskiej muzyki ludowej, dzięki czemu została pozytywnie przyjęta przez chińską publiczność. W ciągu ostatnich dwudziestu lat odbyła wiele tras koncertowych po Chinach; występowała m.in. podczas igrzysk olimpijskich w 2008 r. W 2011 r. jej trasa dotowana była przez ambasadę USA w Pekinie. Ponadto Washburn regularnie współpracuje na koncertach i w studiu z pochodzącą z Pekinu, a obecnie mieszkającą w Nashville Chinką Wu Fei⁴⁷. Jedną z cech charakterystycznych ich wspólnej twórczości jest równoczesne śpiewanie w obu językach – angielskim i mandaryńskim⁴⁸.

W działaniach Departamentu Stanu uczestniczyła również mezzosopranistka Carla Dirlikov Canales, pełniąca funkcję wysłannika artystycznego w ramach programu Cultural Diplomacy Division Biura ds. Edukacyjnych i Kulturalnych (Bureau of Educational and Cultural Affairs). Jej działalność, prowadzona także poprzez wspieraną przez Departament Stanu własną fundację Canales Project, obejmuje zarówno edukację artystyczną, jak i występy w Azji, w tym w Chinach⁴⁹. W 2024 r. poprowadziła siedmioletni projekt dyplomacji kulturalnej dla Ambasady USA w Pekinie w ramach Global Music Diplomacy Initiative⁵⁰.

Szczególnym przypadkiem jest urodzony w Luizjanie i mówiący biegle po mandaryńsku Slater Rhea. Studiował ten język na Uniwersytecie Oklahomy, a popularność zdobył, wykonując tradycyjne chińskie pieśni i występując w chińskiej telewizji państwowej CCTV. Rhea stał się jednym z symboli pozytywnego dialogu międzykulturowego⁵¹.

Choć wymienieni artyści nie należą do globalnych ikon amerykańskiej sceny muzycznej, ich działalność ma istotne znaczenie dla dyplomacji kulturalnej. Dzięki umiejętności łączenia różnych tradycji muzycznych oraz

47 *Biography*, „Wu Fei” [online, dostęp: 22 V 2025]: <<https://www.wufeimusic.com/bio>>.

48 *The Ripple Effect: Two Cultures, One Voice*, „You Tube. Abigail Washburn” [online], 8 VII 2017 [dostęp: 22 V 2025]: <<https://www.youtube.com/watch?v=4PULp6jWJNk>>.

49 C. D. Canales, *For the U.S. and China, It Starts with Listening*, „The New York Times” [online], 7 X 2023 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.nytimes.com/2023/10/07/opinion/us-china-music-connection.html>>.

50 Tamże; *About*, „Carla D. Canales” [online, dostęp: 31 V 2025]: <<https://carlacanales.com/about>>.

51 *New US „Musical Diplomat” Wows Crowds in China*, „China Daily” [online], 19 IX 2018 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.chinadaily.com.cn/a/201809/19/WS5ba18f86a31033b4f4656d37.html>>.

zdolności w zakresie komunikacji międzykulturowej pełnią funkcję ambasadorów wzajemnego zrozumienia, docierając do odbiorców, do których nie trafiają działania *stricte* polityczne. Ich projekty, choć niszowe w skali komercyjnej, wzmacniają pozytywny wizerunek Stanów Zjednoczonych w Państwie Środka.

W Chinach grywają także amerykańskie gwiazdy największego formatu, np. Beyoncé, Mariah Carey i Linkin Park – zwykle jednak organizacja ich koncertów odbywa się z prywatnej, pozarządowej inicjatywy⁵². Z jednej strony wydarzenia takie wzmacniają atrakcyjność modelu amerykańskiej kultury, z drugiej jednak są wykorzystywane propagandowo przez lokalne władze jako dowód ich skuteczności i otwartości.

Głos diaspory – artyści chińsko-amerykańscy

Istotną rolę w kształtowaniu przekazu kulturowego odgrywają żyjący w USA artyści chińskiego pochodzenia. Jedną z nich jest Wu Fei, która wraz z innymi wykonawcami opisanymi w poprzedniej sekcji zyskała uznanie jako promotorka relacji bilateralnych.

Z drugiej strony część muzyków o chińskich korzeniach głośno wypowiada słowa krytyki wobec kraju pochodzenia – swojego lub swoich przodków. Poruszają oni kwestie tożsamości, rasizmu, migracji i różnic międzykulturowych – zarówno w twórczości, jak i mediach społecznościowych. Przykładem takiego wykonawcy jest urodzony w Hubei, a wychowany w Massachusetts Bohan Phoenix. Otwarcie krytykował on autocenzurę i wspierał Black Lives Matter (BLM), co spotkało się z chłodnym odbiorem w Chinach i doprowadziło do napięć z takimi chińskimi artystami, jak hip-hopowa grupa z Chengdu – Higher Brothers⁵³. W 2020 r. Phoenix otwar-

52 W styczniu 2025 r. władze Szanghaju potwierdziły prowadzenie z przedstawicielami Taylor Swift rozmów na temat możliwego koncertu w Chinach, jednak do dziś nie wydano oficjalnego komunikatu w sprawie ich rezultatu. Z. Qi, *Shanghai Official Says Has Spoken with Taylor Swift's Team over Possible Show – Media*, „Reuters” [online], 14 I 2025 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.reuters.com/world/china/shanghai-official-says-has-spoken-with-taylor-swifts-team-over-possible-show-2025-01-14/>>.

53 J. D. McDonald, *Bohan Phoenix Explains Why Asian Rappers Owe Black Culture*, „The Associated Press” [online], 6 II 2024 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://apnews.com/article/bohan-phoenix-chinese-american-rapper-61f537f38c45092367300cdc51230c6d>>.

cie skrytykował milczenie azjatyckich raperów i wzywał do jawnego wsparcia BLM. Higher Brothers ograniczyli się do symbolicznego gestu (czarnej planszy w mediach społecznościowych) i zapowiedzi wsparcia, a wytwórnia 88 Rising przekazała darowiznę. W 2024 r. Phoenix doprecyzował stanowisko i przeprosił zespół, uznając różne uwarunkowania ryzyka po stronie artystów w Chinach⁵⁴. W USA autentyczność bywa nagradzana, podczas gdy w Chinach ceną może być utrata całego rynku, a dla wielu artystów jest ona zbyt wysoka.

Inny chińsko-amerykański raper, Jason Chu, porusza w swojej twórczości tematy związane z historią i tożsamością azjatyckich Amerykanów, wspiera wartości demokratyczne i angażuje się w działania edukacyjne⁵⁵. Współtworzył poświęcony historii i doświadczeniom Azjatów w USA album *Face Value*, prowadzi na amerykańskich uczelniach warsztaty i wykłady dotyczące dyskryminacji Azjatów i stereotypów na ich temat, współpracuje z przeciwdziałającą przemocy na tle rasowym organizacją Hate Is a Virus, a także angażuje się w inicjatywę upamiętniającą masakrę w chińskiej dzielnicy Los Angeles w 1871 r. Jest również związany z Chińsko-Amerykańskim Muzeum w Los Angeles, gdzie współtworzył wystawy poświęcone tożsamości i historii mniejszości azjatyckich w USA⁵⁶.

Nora Lum (występująca pod pseudonimem Awkwafina) to z kolei amerykańska aktorka i raperka, która często porusza temat swojej mieszanej tożsamości chińsko-koreańskiej. W filmie *Kłamstewko* (oryg. *The Farewell*) zagrała postać Billi – chińsko-amerykańskiej kobiety, która wraca do Chin, by pożegnać się z umierającą babcią⁵⁷. To ukazanie złożoności doświadczeń mniejszości etnicznych w USA pozwoliło lepiej zrozumieć realia chińskiej diaspory, co wpłynęło na budowanie pozytywnego wizerunku amerykańskiego społeczeństwa jako otwartego i wielokulturowego. Jej sukces to

54 J. Feola, *Chinese Rappers Are Chasing Clout through Hip Hop Culture, so Why Won't They Do More for Black Lives Matter?*, „Variety” [online], 10 VI 2020 [dostęp: 16 X 2025]: <<https://variety.com/2020/music/news/88rising-rich-brian-bohan-phoenix-black-lives-matter-1234629956/>>.

55 *About*, „Jason Chu” [online, dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.jasonchumusic.com/about>>.

56 *Jason Chu*, „Artists at Work” [online, dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.artists-at-work.org/jason-chu>>.

57 C. D. Canales, *For the U.S...*

element *soft power* USA, pokazujący, że Ameryka potrafi promować i wspierać talenty wywodzące się z różnych środowisk etnicznych.

Opisane działania artystów chińskiego pochodzenia w USA ukazują złożoność ich relacji z Chinami oraz wpływ tożsamości kulturowej na twórczość. Diaspora w Stanach Zjednoczonych pełni zatem podwójną funkcję: z jednej strony jest nośnikiem amerykańskiej *soft power*, promując wartości pluralizmu, równości i swobody wypowiedzi; z drugiej staje się lustrem napięć międzykulturowych i rywalizacji symbolicznej między USA a Chinami. Działalność takich artystów jak Wu Fei, Bohan Phoenix, Jason Chu czy Awkwafina pokazuje, że muzyka i sztuka diaspory funkcjonują w polu sił, w którym znaczenia polityczne i kulturowe stale są negocjowane. Wpisuje się to w obserwacje Nimroda Baranovitcha, który zauważa, że współcześni chińscy twórcy często poruszają się pomiędzy ekspresją jednostki a lojalnością wobec wspólnoty narodowej, a ich przekaz jest interpretowany na nowo w zależności od kontekstu politycznego⁵⁸. Danielle Fosler-Lussier zwraca z kolei uwagę, że w globalnym obiegu muzycznym artyści migracyjni mogą wzmacniać *soft power* państwa przyjmującego, nawet jeśli nie działają w jego imieniu, ponieważ ucieleśniają wartości otwartej i inkluzywnej kultury⁵⁹. W tym sensie chińsko-amerykańscy muzycy stają się nieformalnymi ambasadorami amerykańskiego modelu różnorodności, jednocześnie pozostając w polu oddziaływania Chin, które dążą do symbolicznego odzyskania ich kulturowej przynależności. W chińskich mediach społecznościowych postawy artystów z diaspory bywają oceniane różnie – jako zdrada lub niepotrzebne moralizowanie Zachodu (np. Phoenix), a także przeciwnie – jako dowód pozytywnego wkładu Chińczyków w kulturę za granicą (np. Awkwafina czy Wu Fei). Chińskie instytucje kulturalne potrafią selektywnie promować artystów z diaspory, gdy ich twórczość wpisuje się w oficjalną narrację o wielkim renesansie narodu chińskiego, natomiast pomijać tych, którzy podejmują tematykę rasizmu, protestów czy pluralizmu politycznego⁶⁰.

58 N. Baranovitch, *China's New Voices. Popular Music, Ethnicity, Gender, and Politics, 1978–1997*, University of California Press, Berkeley–Los Angeles–London 2003.

59 D. Fosler-Lussier, *Music...*

60 Zob. H. Bao, *The New Generation: Contemporary Chinese Art in the Diaspora*, „Journal of Contemporary Chinese Art” 2022, No. 8.1–2.

Reakcje chińskich władz

Cenzura i kontrola treści

System kontroli informacji w ChRL ma charakter wielowymiarowy – łączy elementy nadzoru politycznego, obyczajowego i komercyjnego. Cenzura nie jest tam wyłącznie instrumentem tłumienia opozycyjnych treści politycznych, ale również narzędziem kształtowania społecznej moralności i wizerunku państwa.

Mechanizmy cenzury obejmują nie tylko kwestie polityczne, lecz także względy obyczajowe i moralne: ograniczanie wizerunków niezgodnych z promowanym modelem obywatela (np. rzekomo niemęskich idoli popowych, ekspresji seksualnej, tematów tabu związanych z religią czy przemocą), a także kontrolę zachowań artystów poza sceną. Jak zauważa Lucy Montgomery, ograniczenia dotyczące dystrybucji zagranicznych nagrań, obowiązkowa weryfikacja repertuaru koncertowego oraz wymóg wydawania licencji przez lokalne instytucje skutkują tym, że zachodni artyści i wytwórnie nie mogą działać samodzielnie, a ich obecność na rynku uzależniona jest od współpracy z chińskimi partnerami. W rezultacie państwowy nadzór nie tylko reguluje ideologiczną treść, ale również przesuwając popyt w stronę krajowych wykonawców i wytwórni, wzmacniając lokalny przemysł muzyczny⁶¹.

Na początku XXI w. sytuację tę pogłębiało słabe egzekwowanie praw autorskich i bardzo wysoka skala kopiowania treści. Międzynarodowa Federacja Przemysłu Fonograficznego (International Federation of the Phonographic Industry) szacowała, że pirackie treści stanowią w Chinach nawet 90 proc. rynku⁶². Taki kontekst sprzyjał rozwojowi alternatywnych modeli dystrybucji, opartych na mikrotransakcjach, serwisach streamingowych i telefonii komórkowej, które stały się podstawą krajowego rynku muzycznego, pośrednio kontrolowanego przez państwo.

Cenzura, regulacje rynkowe i kontrola technologiczna tworzą zatem jeden spójny ekosystem, w którym granica między nadzorem ideologicznym a protekcjonizmem gospodarczym jest płynna. Tak rozumiana

61 L. Montgomery, *Space to Grow: Copyright, Cultural Policy and Commercially-Focused Music in China*, „Chinese Journal of Communication” 2009, vol. 2, issue 1, s. 39; N. Baranovitch, *China's...*, s. 271.

62 L. Montgomery, *Space...*, s. 36, 39, 46.

kultura nadzorowania stanowi fundament chińskiego modelu zarządzania muzyką, który ogranicza zasięg działań amerykańskiej *soft power* i wymusza na Stanach Zjednoczonych poszukiwanie alternatywnych, głównie dyplomatycznych kanałów wpływu.

Władze KPCh stosują politykę pozytywnej energii, promując treści zgodne z ideologią państwa, a jednocześnie blokując artystów, których uważa się za kontrowersyjnych⁶³. Wszystkie chińskie platformy działają w ramach Wielkiej Zapory Sieciowej (zwanej też Złotą Tarczą). Jest to rozproszony system cenzury i kontroli internetu w Chinach, obejmujący zarówno blokady techniczne (m.in. filtrowanie DNS, IP i treści poprzez głęboką inspekcję pakietów), jak i mechanizmy prawne oraz instytucjonalne, które wymuszają autocenzurę platform i użytkowników. System ten stanowi narzędzie państwowego nadzoru nad przepływem informacji i jest stale rozwijany, by utrudniać omijanie blokad, np. za pomocą VPN⁶⁴. Platformy podlegają w związku z tym obowiązkowi moderowania treści, współpracy z organami bezpieczeństwa oraz usuwania treści uznanych za niezgodne z polityką KPCh⁶⁵. Na chińskich platformach można jednak słuchać amerykańskiej muzyki, ale z ograniczeniami, które wynikają z powyższych wymogów.

Chińskie platformy „Tencent Music” i „Net Ease” mają podpisane licencje z największymi wytwórniami światowymi: Sony Music, Warner Music i Universal Music Group. Dzięki temu katalog dostępnej w Państwie Środka muzyki zachodniej, w tym amerykańskiej, bywa bardzo szeroki. Niektóre utwory mogą być jednak usuwane lub edytowane, jeśli zawierają

63 *Positive Energy*, „China Media Project” [online], 16 IV 2021 [dostęp: 31 V 2025]: <https://chinamediaproject.org/the_ccp_dictionary/positive-energy/>. Więcej zob. D. Stockmann, *Media Commercialization and Authoritarian Rule in China*, Cambridge University Press, Cambridge 2013.

64 D. Janus, *Miedzy silą a informacją. Zarządzanie Internetem, cyberbezpieczeństwo i nowe technologie w Chinach po XIX zjeździe KPCh*, „Azja-Pacyfik” 2020, nr 23, s. 235; R. Clayton, S. J. Murdoch, R. N. M. Watson, *Ignoring the Great Firewall of China*, „I/S. A Journal of Law and Policy for the Information Society” 2007, vol. 3, No. 2, s. 272–274.

65 C. Zhang, *Who Bypasses the Great Firewall in China?*, „First Monday” 2020, vol. 25, No. 3: <<https://doi.org/10.5210/fm.v25i4.10256>> [dostęp: 31 V 2025]. Więcej zob. J. Griffiths, *The Great Firewall of China. How to Build and Control an Alternative Version of the Internet*, Bloomsbury Publishing, London 2021.

treści politycznie niepożądane lub niespełniające chińskich norm obyczajowych⁶⁶. Przykładem jest album Guns N' Roses *Chinese Democracy* z 2008 r., zakazany w Chinach ze względu na krytykę rządu w tytułowym utworze oraz odniesienia do Falun Gong⁶⁷.

Chiński rynek muzyki cyfrowej działa w modelu platformowego nacjonalizmu, a tamtejsze platformy muzyczne faworyzują lokalnych artystów i promują muzykę w języku mandaryńskim, nawet jeśli dostępna jest zagraniczna⁶⁸. Równocześnie jednak dzięki licencjonowaniu treści można słuchać muzyki z Zachodu, z czego korzystają szczególnie młodzież i mieszkańcy dużych miast. Warto podkreślić, że chiński model streamingu nie jest kopią zachodniego. Muzyka cyfrowa nie była tam nigdy silnie zabezpieczana prawem własności, a model *freemium* i mikrotransakcji (np. płatności za jakość audio czy wyróżnianie, dekorowanie lub pozycjonowanie komentarzy do utworów) dominuje nad subskrypcją znaną z modelu „Spotify”⁶⁹.

W Chinach działają krajowe odpowiedniki zachodnich platform streamingowych, takie jak „QQ Music”, „Net Ease Cloud Music”, „Kugou Music” i „Kuwo Music”. Zwłaszcza dwa pierwsze mogą się pochwalić obszernym katalogiem zachodnich wykonawców. Spośród zachodnich platform streamingowych dostępne jest tam zaś tylko amerykańskie „Apple Music”.

Mimo że wielu obywateli Chin zaczęło korzystać z usług VPN, które pozwalają na przeglądanie treści niedostępnych w krajowym internecie, władze przeciwdziałały temu zjawisku. Od 2018 r. rząd w Pekinie zobowiązuje trzy główne państwowe przedsiębiorstwa telekomunikacyjne – China

66 A. Y. H. Fung, *Global Capital, Local Culture. Transnational Media Corporations in China*, Peter Lang Publishing, New York 2008.

67 M. Moore, *Guns N' Roses' Chinese Democracy „Banned” in China*, „The Telegraph” [online], 24 XI 2008 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/3511767/Guns-N-Roses-Chinese-Democracy-banned-in-China.html>>.

68 Zob. C. K.-N. Lim, M. Zhang, *Chinese National Music Platformisation: A Systematic Review*, „Heliyon” 2023, vol. 9, No. 11: <<https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e22304>> [dostęp: 31 VII 2025].

69 J. de Kloet [i in.], *The Platformization of Chinese Society: Infrastructure, Governance, and Practice*, „Chinese Journal of Communication” 2019, vol. 12, issue 3, s. 249–256: <<https://doi.org/10.1080/17544750.2019.1644008>> [dostęp: 13 IX 2025].

Mobile, China Unicom oraz China Telecom – do całkowitego blokowania dostępu do narzędzi VPN, co jednak nie do końca się udało⁷⁰.

W rezultacie jednak użytkownicy z Chin kontynentalnych zostali odcięci od znacznej części globalnej przestrzeni internetowej, w tym od takich serwisów jak „Google”, „Facebook” czy „Twitter” (ob. „X”). Działania te uzasadniano koniecznością ochrony suwerenności narodowej i obrony tożsamości kulturowej⁷¹. Jak zauważa Łukasz Gacek, Chiny traktują kontrolę internetu jako istotne narzędzie utrzymania stabilności politycznej⁷². Z drugiej strony wdrażają strategię supermocarstwa cybernetycznego, a w rankingu Global Internet Development Index znajdują się na drugim miejscu – za Stanami Zjednoczonymi⁷³.

Przykłady cenzury koncertowej

Amerykańska muzyka podlega w Chinach kontroli nie tylko w przestrzeni cyfrowej, lecz także w sferze występów na żywo. Koncertują tam co prawda wybrane gwiazdy, jednak znacznie rzadziej niż w Europie czy Ameryce Południowej, a skala tych występów pozostaje ograniczona. Wielu znanych artystów nigdy nie zagrało w Chinach – jedni z własnego wyboru, np. nie

70 Zob. tabelę *VPN Usage by Country* w: *Global VPN Usage Report 2020*, Top 10 VPN, Global Web Index, London 2020, s. 5–7: <<https://www.top10vpn.com/assets/2020/03/Top10VPN-GWI-Global-VPN-Usage-Report-2020.pdf>> [dostęp: 13 IX 2025]. Raport opiera się na badaniu ankietowym obejmującym użytkowników internetu w wieku 16–64 lat z 45 państw. W przypadku Chin odnotowano 29 proc. respondentów deklarujących korzystanie z VPN, co plasuje kraj w pobliżu globalnej średniej. Wskaźnik dotyczy deklarowanego użycia, dlatego jest wyższy niż nowsze dane analityczne z lat 2022–2023 (3–5 proc. regularnych użytkowników). Zob. też: *Freedom on the Net 2024*, Freedom House, Washington 2024; *Notice on the Clean-Up and Regulation of Internet Access Services Market*, Ministry of Industry and Information Technology, Beijing 2017; *Apple Removes VPN Apps in China*, „BBC” [online], 29 VII 2017 [dostęp: 12 X 2025]: <<https://www.bbc.co.uk/sounds/play/p05b5s3h>>.

71 J. Tyburska, „Zaatakowani” koreańską falą. Siła kultury popularnej w relacjach Korei Południowej z Chinami, Japonią i Koreą Północną, Dom Wydawniczy „Elipsa”, Warszawa 2023, s. 87–88.

72 Ł. Gacek, *Nowy...*, s. 313.

73 W. Zhang, Z. Chen, *China Ranks 2nd in Global Internet Development, Building Edge in AI-Innovation Potential and Market Applications: Blue Book*, „Global Times” [online], 21 XI 2024 [dostęp: 16 X 2025]: <<https://www.globaltimes.cn/page/202411/1323519.shtml>>.

chcąc ocieplać wizerunku Państwa Środka, a inni są cenzurowani lub zakazywani, np. gdy wspierają sprawy uznawane za kontrowersyjne⁷⁴.

Wokalistką uznaną w Chinach za wrogą siłę zagraniczną jest np. Lady Gaga. W 2016 r. spotkała się ona z Dalajlamą podczas konferencji burmistrzów w Indianapolis, a następnie udostępniła to wydarzenie w swoich mediach społecznościowych⁷⁵. KPCh uznała to za akt poparcia dla Dalajlamy, którego postrzega jako tybetańskiego separatystę. W konsekwencji zablokowano dostęp do muzyki artystki oraz zakazano jej występów w Chinach. Wcześniej, w 2011 r. część jej utworów została już zakazana z powodu wulgarności⁷⁶. Mimo to Lady Gaga jest popularna w Chinach, a do jej utworu *Abracadabra* tańczą na placach tzw. chińskie ciocie⁷⁷.

74 Sytuacje takie dotyczą nie tylko amerykańskich artystów, ale również innych z zachodniego kręgu kulturowego, jak Oasis czy Björk. T. Breihan, *Oasis China Shows Canceled Due to Tibet Controversy*, „Pitchfork” [online], 2 II 2009 [dostęp: 6 XI 2025]: <<https://pitchfork.com/news/34731-oasis-china-shows-canceled-due-to-tibet-controversy/>>; T. Branigan, *Björk Angers China with „Tibet” Outburst at Shanghai Concert*, „The Guardian” [online], 5 III 2008 [dostęp: 6 XI 2025]: <<https://www.theguardian.com/world/2008/mar/05/china.musicnews>>.

75 [Thank You for This Special Day...], „X. Lady Gaga” [online], 26 VI 2016 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://x.com/ladygaga/status/747118973326622720>>.

76 T. Phillips, *China „Bans Lady Gaga” after Dalai Lama Meeting*, „The Guardian” [online], 27 VI 2016 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.theguardian.com/music/2016/jun/28/china-lady-gaga-ban-list-hostile-foreign-forces-meeting-dalai-lama>>; J. Lynch, *Why Lady Gaga Was Just Banned from China*, „Business Insider” [online], 28 VI 2016 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.businessinsider.com/why-lady-gaga-was-banned-from-china-2016-6?IR=T>>; S. Heritage, *A Dangerously Hostile Force – China Goes Gaga after Lady Meets Lama*, „The Guardian” [online], 30 VI 2016 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.theguardian.com/lifeandstyle/lostintheshowbiz/2016/jun/30/china-lady-gaga-dalai-lama>>. Chiny reagują negatywnie także wobec państw, które decydują się na przyjęcie Dalajlamy. Władze w Pekinie konsekwentnie formułują zarzut niespójności postawy, wskazując, że nie można jednocześnie deklarować chęci utrzymania dobrych relacji z Chinami i udzielać poparcia osobie uznawanej przez Pekin za separatystę. W chińskiej narracji dyplomatycznej przyjmuje to często formę dychotomii: „albo z nami, albo z nim”. Zob. P. Pochyły, *Postawy i tendencje desekularyzacyjne w pracach Komisji Spraw Zagranicznych Sejmu RP*, [w:] *Sekularyzm a polityka*, red. M. Kmiec, M. Sulkowski, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2021.

77 [ladygaga Never Saw This Coming...], „Instagram. China Insider” [online, dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.instagram.com/reel/DJbyRceIREU/>>. Termin *ciocie* odnosi się do fenomenu grup kobiet w średnim i starszym wieku, które od lat tańczą w parkach i na placach chińskich miast. Badania opisują pozytywne efekty

Przypadków, w których kontakty z Dalajlamą kończyły się zakazem występów, było więcej. W 2015 r. odwołane zostały koncerty zespołu Bon Jovi w Pekinie i Szanghaju. Spekulowano, że powodem była wcześniejsza projekcja wizerunku Dalajlamy podczas występu grupy w Tokio w 2010 r.⁷⁸ W 2015 r. odwołano również koncerty Maroon 5 – po tym, jak członek zespołu Jesse Carmichael opublikował na „Twitterze” życzenia urodzinowe dla Dalajlamy. *Tweet* został co prawda usunięty, ale spekulowano, że to właśnie on był powodem anulowania występów⁷⁹.

W tym samym roku Katy Perry wystąpiła podczas koncertu w Tajpej w sukience z motywem słonecznika, który symbolizuje prodemokratyczne protesty na Tajwanie, oraz owinięta flagą nieuznanego państwa z Formozy. Gesty te zostały odebrane jako polityczne i doprowadziły do zakazu jej występów w Chinach. Po ośmiu latach od odmowy przyznania wizy, w listopadzie 2025 r. Perry zagrała wyprzedaną trasę, na którą składało się sześć koncertów: dwa w Hangzhou, trzy w Szanghaju i jeden w Haikou⁸⁰.

zdrowotne i społeczne tego zjawiska, a najnowsze opracowania pokazują jego zakorzenienie w kulturze miejskiej. Szacunki mediów i analiz sugerują, że w szczytowym okresie praktykowało to nawet ok. 100 mln osób. Jednocześnie władze i mieszkańcy toczyli spory o hałas i porządek w przestrzeni publicznej. H. Zhang, H. Jia, X. Zhang, *Dance to Prosper: Benefits of Chinese Square Dance in QOL and the Moderating Roles of Aging Stereotypes*, „International Journal of Environmental Research and Public Health” 2022, vol. 19, No. 18, art. 16477: <<https://doi.org/10.3390/ijerph192416477>> [dostęp: 31 VII 2025]; M. Sheehan, *Wrath of Dancing Grandmothers Forces Chinese Government to Backtrack*, „Noema” [online], 25 III 2015 [dostęp: 16 X 2025]: <<https://www.noemamag.com/wrath-of-dancing-grandmothers-forces-chinese-government-to-backtrack/>>. Zob. także pracę doktorską: Y. Sun, *Square Dancing in Contemporary Urban China*, Birmingham City University, Birmingham 2024: <https://www.open-access.bcu.ac.uk/15679/1/Ying%20Sun%20PhD%20Thesis%20published_Final%20version_Submitted%20Feb%202023_Final%20Award%20May%202024.pdf> [dostęp: 31 VII 2025].

78 *Bon Jovi's First Gigs in China Cancelled by Officials*, „BBC” [online], 8 IX 2015 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-34184537>>.

79 J. Denham, *Maroon 5 China Gigs Cancelled after Jesse Carmichael Wishes Dalai Lama Happy Birthday*, „The Independent” [online], 17 VII 2015 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/music/news/maroon-5-china-gigs-cancelled-after-jesse-carmichael-wishes-dalai-lama-happy-birthday-10396286.html>>; *Axed Maroon 5 China Gigs Linked to Dalai Lama Tweet*, „BBC” [online], 17 VII 2015 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-33568845>>.

80 L. Zhou, *Katy Perry to Perform First Shows in Mainland China since Taiwan Controversy*, „South China Morning Post” [online], 28 IV 2025 [dostęp: 31 V 2025]:

Przyczyną odwoływania występów mogą być nie tylko kwestie polityczne, ale także względy obyczajowe. W lipcu 2017 r. chińskie władze zakazały ich Justinowi Bieberowi. Biuro Kultury Miejskiej w Pekinie uzasadniło decyzję jego niewłaściwym zachowaniem zarówno na scenie, jak i poza nią. Miała to być druga trasa koncertowa artysty w Chinach; pierwszą odbył w 2013 r., odwiedzając m.in. Pekin, Szanghaj i Makau⁸¹.

Chiński rząd bierze też pod uwagę treść tekstów piosenek. W 2010 r. Bob Dylan musiał odwołać koncerty w Pekinie i Szanghaju, ponieważ władze nie wydały mu zgody na występy, obawiając się, że jego *protest songs* mogą być postrzegane jako niebezpieczne politycznie⁸². Ze względu na teksty anulowano też koncerty Jaya-Z, choć w jego wypadku nie chodziło o krytykę rządu, a o przekaz, który według Ministerstwa Kultury ChRL promował przemoc, narkotyki i rozwiązłość. Zakaz wjazdu dla Miley Cyrus – nałożony jeszcze w 2006 r., a więc zanim jej wizerunek stał się wyzywający i ekscentryczny – był natomiast skutkiem kontrowersji wokół fotografii, na której artystka jakoby robi skośne oczy, co miało sugerować stereotypowe i obraźliwe przedstawienie Azjatów⁸³.

Zdarzało się też, że ograniczenia w dostępie do chińskiego rynku muzycznego nie wynikały bezpośrednio z postawy artystów, lecz stanowiły element nacisku politycznego. Przykładem może być tzw. zakaz K-popu, wprowadzony po decyzji o rozmieszczeniu w 2016 r. w Korei Południowej amerykańskiego systemu obrony rakietowej THAAD. W odpowiedzi Pekin wstrzymał licencje na koreańskie produkcje i koncerty, co według szacunków Hyundai Research Institute przyniosło branży rozrywkowej straty rzędu 7,5 mld dol. w 2017 r. Przypadek ten dobrze ilustruje, że mechanizmy

<<https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3308234/katy-perry-perform-first-shows-mainland-china-taiwan-controversy>>; *Live*, „Katy Perry” [online, dostęp: 23 XI 2025]: <<https://www.katyperry.com/#live>>.

81 J. Fan, *Why Justin Bieber Got Banned from Performing in China*, „The New Yorker” [online], 26 VII 2017 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.newyorker.com/culture/cultural-comment/why-justin-bieber-got-banned-from-performing-in-china>>.

82 P. Walker, *China Blocks Bob Dylan Gigs*, „The Guardian” [online], 4 IV 2010 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.theguardian.com/music/2010/apr/04/china-blocks-bob-dylan-gigs>>.

83 D. Kiełbasa, *Artyści z zakazem wjazdu*, „Interia. Muzyka” [online], 8 IX 2015 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://muzyka.interia.pl/artykuly/news-artysci-z-zakazem-wjazdu,nId,1724148>>.

cenzury i kontroli treści w Chinach pełnią również funkcję polityczno-protekcjonistyczną – mogą bowiem zostać użyte wobec każdego państwa lub artysty, jeśli wymaga tego sytuacja międzynarodowa⁸⁴.

Podobne zasady obowiązują artystów amerykańskich. Ich wypowiedzi i gesty polityczne mogą wpływać na relacje z Chinami, prowadząc do zakazu organizacji występów i ograniczeń w dostępie do rynku. W rezultacie wykonawcy z USA zachowują dużą ostrożność w formułowaniu opinii na temat Państwa Środka, świadomi, że nawet drobny gest – jak w przypadku Lady Gagi czy Katy Perry – może skutkować zakazem koncertowania. Jednocześnie amerykańska muzyka wciąż przenika do chińskiej popkultury, głównie przez kanały nieoficjalne lub lokalne platformy streamingowe. Przypadek Korei Południowej pokazuje natomiast, że sojusznicy Stanów Zjednoczonych mogą stać się obiektem podobnych działań, gdy wymaga tego polityka Pekinu, co potwierdza, że w sferze kultury decyzje cenzorskie i gospodarcze są częścią szerszej strategii politycznej.

Wnioski

Amerykańska dyplomacja muzyczna wobec Chin działa najskuteczniej jako hybryda polityki publicznej i rynku kultury. Rządowe programy, media i inicjatywy edukacyjne tworzą instytucjonalne podstawy kontaktu między społeczeństwami, a rynek muzyczny i kultura popularna przenoszą ten wpływ do życia codziennego. W rezultacie *soft power* Stanów Zjednoczonych oddziałuje w Chinach na wielu poziomach – od oficjalnych projektów dyplomatycznych po praktyki odbiorców, którzy adaptują amerykańskie wzorce w lokalnym kontekście⁸⁵.

W artykule pokazano, że kanał publiczny (np. działania Departamentu Stanu, amerykańskie centra kultury czy programy wymiany) ma szczególne znaczenie, ponieważ umożliwia utrzymanie kontaktów mimo barier politycznych i cenzury. To właśnie on zapewnia ciągłość obecności amerykańskiej kultury w Chinach. Kanał rynkowy – czyli trasy koncertowe, produkcje muzyczne i współpraca artystów – działa zaś w bardziej ograniczonym zakresie, ponieważ zagraniczni wykonawcy muszą uzyskać licencje,

84 J. Tyburska, „Zaatakowani”..., s. 85.

85 Zob. N. Baranovitch, *China's...; Lives in Chinese Music*, ed. H. Rees, University of Illinois Press, Chicago 2009.

a ich działalność jest kontrolowana przez chińskich pośredników. Często dochodzi zatem do napięć: występy bywają odwoływane, a treści muzyczne modyfikowane z powodów politycznych, obyczajowych lub moralnych.

Po stronie Chin kluczową rolę odgrywa system kontroli kultury, który łączy cenzurę polityczną z protekcjonizmem gospodarczym. Ograniczanie dostępu do zagranicznej muzyki służy jednocześnie ochronie rodzimego rynku i umacnianiu przekazu ideologicznego. W tym sensie cenzura nie jest tylko formą zakazu, lecz także narzędziem wychowawczym i komunikatem politycznym – pokazuje, jakie wartości i zachowania są pożądane, a jakie nieakceptowalne. System ten wspiera ideę tzw. pozytywnej energii, czyli tworzenia treści zgodnych z linią KPCh i promujących harmonię społeczną.

Pomimo kontroli państwa wpływ amerykańskiej kultury muzycznej jest w Chinach trwały, choć pośredni. Szczególnie młode pokolenie Chińczyków przyswaja estetykę i język zachodniego popu oraz hip-hopu poprzez lokalne platformy. Mimo cenzury i ograniczania treści politycznych, amerykańskie wzorce ekspresji – indywidualizm, swoboda wypowiedzi i styl życia – przenikają do twórczości chińskich artystów, łącząc się z lokalnymi wartościami i czyniąc z C-popu⁸⁶ narzędzie rywalizacji z amerykańską *soft power*⁸⁷. Zespoły takie jak TF Boys czy Way V wykorzystują zachodnią symbolikę, ale przekształcają ją tak, by była zgodna z chińską wizją młodości, patriotyzmu i wspólnotowości. Ważną rolę odgrywają również artyści chińskiego pochodzenia mieszkający w USA, którzy łączą doświadczenia obu kultur. Ich twórczość często porusza tematy tożsamości, migracji i różnorodności, co wspiera pozytywny obraz Ameryki jako kraju otwartego i wielokulturowego. Jednocześnie niektórzy z nich są w Chinach odbierani różnie: jako promotorzy zachodnich wartości albo przeciwnie – jako dowód sukcesu Chińczyków za granicą. Ta niejednoznaczność pokazuje, że miękki wpływ kulturowy to proces nieustannego dialogu i reinterpretacji, a nie prosta relacja nadawcy i odbiorcy.

Analiza przykładów cenzury koncertowej w Chinach pokazuje, że państwo nie tylko reaguje na potencjalne zagrożenia ideologiczne, lecz także wykorzystuje decyzje o zakazach jako narzędzie sygnalizacji politycznej,

86 W tekście używam wyrażenia *C-pop* jako parasola dla współczesnej muzyki popularnej w językach chińskich. W obrębie tej kategorii rozróżniam mandaryński Mandopop i kantoński Cantopop.

87 A. Bachulska, *Exploring...*, s. 64–66.

które wskazuje granice akceptowalnego dyskursu wobec społeczeństwa i świata zewnętrznego. Mechanizmy kontroli artystów zagranicznych, w tym amerykańskich, wpisują się w szerszy model zarządzania kulturą, w którym znaczenie mają nie tylko treści polityczne, lecz także gesty symboliczne, estetyka i zachowanie artystów. Zestawienie tych przypadków pozwala także uchwycić, że decyzje cenzorskie w sferze muzyki nie wynikają wyłącznie z oceny samej treści artystycznej, lecz stanowią element wizerunkowej i moralnej polityki ChRL, w której kultura pełni funkcję narzędzia dyscyplinującego zarówno artystów zagranicznych, jak i odbiorców wewnętrznych⁸⁸.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że skuteczność amerykańskiej *soft power* nie polega dziś na prostym eksporcie treści, ale na tworzeniu trwałych relacji, sieci współpracy i kompetencji kulturowych. Programy edukacyjne, wymiany artystyczne i współprodukcje muzyczne wzmacniają obecność USA w Chinach bardziej subtelnie, ale długofalowo. Nawet jeśli cenzura ogranicza oficjalne kanały komunikacji, amerykańska kultura przenika do codziennych praktyk: sposobu słuchania, języka, mody czy wyobrażeń o wolności i indywidualności.

Wnioskiem z badań jest to, że rywalizacja amerykańsko-chińska w sferze kultury nie toczy się tylko między rządami, ale również między społeczeństwami. Muzyka, jako medium emocjonalne i łatwo adaptowalne, pozostaje na tym polu jednym z najważniejszych narzędzi. Jej siła polega na zdolności do łączenia – może bowiem służyć zarówno jako kanał dyplomacji, jak i przestrzeń oddolnych form ekspresji. Dlatego też amerykańska *soft power* w muzyce jest trwała nie dzięki instytucjom, lecz dzięki elastyczności i zdolności przenikania do lokalnych kontekstów, a nieformalnymi ambasadorami stają się artyści z sektora prywatnego, zdobywający popularność w Chinach niezależnie od oficjalnych programów dyplomatycznych. To właśnie ta dwupoziomowość – polityczna i kulturowa – sprawia, że muzyka nadal stanowi skuteczne narzędzie wpływu i dialogu między Stanami Zjednoczonymi a Chińską Republiką Ludową.

88 Zob. np.: M. Repnikova, *Media Politics in China. Improvising Power under Authoritarianism*, Cambridge University Press, Cambridge 2017; A.-M. Brady, *Marketing Dictatorship. Propaganda and Thought Work in Contemporary China*, Rowman & Littlefield, Lanham 2009. Obie autorki wskazują na konieczność analizowania przypadków cenzury nie jako incydentów, lecz elementów spójnej strategii komunikacyjnej państwa.

Bibliografia

- About, „Carla D. Canales” [online, dostęp: 31 V 2025]: <<https://carlacanales.com/about>>.
- About, „Jason Chu” [online, dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.jasonchumusic.com/about>>.
- About, „Next Level” [online, dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.nextlevel-usa.org/about>>.
- Allen B., *Can 1 Million American Students Learn Mandarin?*, „Foreign Policy” [online], 25 IX 2015 [dostęp: 22 V 2025]: <<https://foreignpolicy.com/2015/09/25/china-us-obamas-one-million-students-chinese-language-mandarin/>>.
- Allison G., *Destined for War. Can America and China Escape Thucydides's Trap?*, Houghton Mifflin Harcourt, Boston 2017.
- American Music Abroad, „U.S. Department of State” [online, dostęp: 20 VI 2024]: <<https://exchanges.state.gov/us/program/american-music-abroad>>.
- Antony Blinken ogłosił Inicjatywę Globalnej Dyplomacji Muzycznej, „Ruch Muzyczny” [online], 29 IX 2023 [dostęp: 14 V 2025]: <<https://ruchmuzyczny.pl/article/3603>>.
- Apple Removes VPN Apps in China, „BBC” [online], 29 VII 2017 [dostęp: 12 X 2025]: <<https://www.bbc.co.uk/sounds/play/p05b5s3h>>.
- Axed Maroon 5 China Gigs Linked to Dalai Lama Tweet, „BBC” [online], 17 VII 2015 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-33568845>>.
- Bachulska A., *Exploring China's Diplomatic Offensive in Central and Eastern Europe Amidst Its „Mask Diplomacy”, [w:] Uncharted Territory. Emerging World Order Post COVID-19*, ed. K. Singh, Ananta Aspen Centre, New Delhi 2020.
- Bao H., *The New Generation: Contemporary Chinese Art in the Diaspora*, „Journal of Contemporary Chinese Art” 2022, No. 8.1–2.
- Baranovitch N., *China's New Voices. Popular Music, Ethnicity, Gender, and Politics, 1978–1997*, University of California Press, Berkeley–Los Angeles–London 2003.
- Bieliński T., Janiak J., *Miękka siła Chin. Wpływ soft power na wizerunek Chińskiej Republiki Ludowej w Polsce*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2023, nr 24.
- Biography, „Wu Fei” [online, dostęp: 22 V 2025]: <<https://www.wufeimusic.com/bio>>.
- Bon Jovi's First Gigs in China Cancelled by Officials, „BBC” [online], 8 IX 2015 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-34184537>>.
- Bonazzo J., *„Most Worthless” US Government Agency May Become Trump TV*, „Observer” [online], 23 VIII 2018 [dostęp: 28 V 2025]: <<https://observer.com/2018/08/broadcasting-board-of-governors-us-agency-for-global-media-michael-pack-trump/>>.
- Borrell J., *The Coronavirus Pandemic and the New World It Is Creating*, „European External Action Service” [online], 24 III 2020 [dostęp: 4 XI 2025]: <https://www.eeas.europa.eu/eeas/coronavirus-pandemic-and-new-world-it-creating_en>.
- Brady A.-M., *Marketing Dictatorship. Propaganda and Thought Work in Contemporary China*, Rowman & Littlefield, Lanham 2009.
- Branigan T., *Björk Angers China with „Tibet” Outburst at Shanghai Concert*, „The Guardian” [online], 5 III 2008 [dostęp: 6 XI 2025]: <<https://www.theguardian.com/world/2008/mar/05/china.musicnews>>.

- Breihan T., *Oasis China Shows Canceled Due to Tibet Controversy*, „Pitchfork” [online], 2 II 2009 [dostęp: 6 XI 2025]: <<https://pitchfork.com/news/34731-oasis-china-shows-canceled-due-to-tibet-controversy/>>.
- Bureau of International Information Programs, „U.S. Department of State” [online, dostęp: 15 V 2025]: <<https://2001-2009.state.gov/r/iip/index.htm>>.
- Canales C. D., *For the U.S. and China, It Starts with Listening*, „The New York Times” [online], 7 X 2023 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.nytimes.com/2023/10/07/opinion/us-china-music-connection.html>>.
- Clayton R., Murdoch S. J., Watson R. N. M., *Ignoring the Great Firewall of China*, „I/S. A Journal of Law and Policy for the Information Society” 2007, vol. 3, No. 2.
- Cull N. J., *Public Diplomacy. Lessons from the Past*, Figueroa Press, Los Angeles 2009.
- Cull N. J., *Public Diplomacy: Taxonomies and Histories*, „The Annals of the American Academy of Political and Social Science” 2008, vol. 616, No. 1.
- Cummings M. C., *Cultural Diplomacy and the United States Government. A Survey*, Center for Arts and Culture, Washington 2003.
- Davenport L. E., *Jazz Diplomacy. Promoting America in the Cold War Era*, University Press of Mississippi, Jackson 2009: <<https://doi.org/10.14325/mississippi/9781604732689.001.0001>> [dostęp: 31 VII 2025].
- Denham J., *Maroon 5 China Gigs Cancelled after Jesse Carmichael Wishes Dalai Lama Happy Birthday*, „The Independent” [online], 17 VII 2015 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/music/news/maroon-5-china-gigs-cancelled-after-jesse-carmichael-wishes-dalai-lama-happy-birthday-10396286.html>>.
- Dillard J. E., *All That Jazz: CIA, Voice of America, and Jazz Diplomacy in the Early Cold War Years, 1949–1965*, „American Intelligence Journal” 2012, vol. 30, No. 2.
- „Expo 2010 w Szanghaju” [online, dostęp: 31 X 2025]: <<http://www.expo2010.com.pl/>>.
- Fan J., *Why Justin Bieber Got Banned from Performing in China*, „The New Yorker” [online], 26 VII 2017 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.newyorker.com/culture/cultural-comment/why-justin-bieber-got-banned-from-performing-in-china>>.
- Feng E., *Judge Blocks Trump Administration Plans to Dismantle Voice of America*, „NPR” [online], 22 IV 2025 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.npr.org/2025/04/22/nx-s1-5372530/voa-trump-radio-free-asia>>.
- Feng E., *Radio Free Asia Announces Mass Layoffs amid Funding Fight with Trump Administration*, „NPR” [online], 2 V 2025 [dostęp: 21 V 2025]: <<https://www.npr.org/2025/05/02/nx-s1-5385314/radio-free-asia-announces-mass-layoffs-amid-funding-fight-with-trump-administration>>.
- Feola J., *Chinese Rappers Are Chasing Clout through Hip Hop Culture, so Why Won't They Do More for Black Lives Matter?*, „Variety” [online], 10 VI 2020 [dostęp: 16 X 2025]: <<https://variety.com/2020/music/news/88rising-rich-brian-bohan-phoenix-black-lives-matter-1234629956/>>.

- Final Commissioner General's Report: USA Pavilion Expo 2010 Shanghai*, U.S. Department of State, Washington 2011.
- Fosler-Lussier D., *Music in America's Cold War Diplomacy*, University of California Press, Oakland 2015.
- Freedom on the Net 2024*, Freedom House, Washington 2024.
- Fung A. Y. H., *Global Capital, Local Culture. Transnational Media Corporations in China*, Peter Lang Publishing, New York 2008.
- Gacek Ł., *Nowy wspaniały świat...? Strategiczne narracje Chin a reforma systemu globalnego zarządzania*, Prześwity, Warszawa 2024.
- Global Soft Power Index 2025*, Brand Finance, London 2025.
- Global VPN Usage Report 2020*, Top 10 VPN, Global Web Index, London 2020: <<https://www.top10vpn.com/assets/2020/03/Top10VPN-GWI-Global-VPN-Usage-Report-2020.pdf>> [dostęp: 13 IX 2025].
- Góralczyk B., *Wielki renesans. Chińska transformacja i jej konsekwencje*, Wydawnictwo Akademickie „Dialog”, Warszawa 2018.
- Griffiths J., *The Great Firewall of China. How to Build and Control an Alternative Version of the Internet*, Bloomsbury Publishing, London 2021.
- Heritage S., *A Dangerously Hostile Force – China Goes Gaga after Lady Meets Lama*, „The Guardian” [online], 30 VI 2016 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.theguardian.com/lifeandstyle/lostinshowbiz/2016/jun/30/china-lady-gaga-dalai-lama>>.
- International Visitor Leadership Program (IVLP)*, „U.S. Department of State, Bureau of Educational and Cultural Affairs” [online, dostęp: 31 V 2025]: <<https://exchange.state.gov/non-us/program/international-visitor-leadership-program-ivlp>>.
- Jacobson R. L., *The Philadelphia Orchestra's 1973 China Tour*, „American Diplomacy” [online], June 2012 [dostęp: 21 V 2025]: <<https://americandiplomacy.web.unc.edu/2012/06/the-philadelphia-orchestras-1973-china-tour/>>.
- Jagodziński K., *Global Soft Power Index 2025: The Shifting Balance of Global Soft Power*, „Brand Finance” [online], 20 II 2025 [dostęp: 4 XI 2025]: <<https://brandfinance.com/insights/global-soft-power-index-2025-the-shifting-balance-of-global-soft-power>>.
- Janus D., *Miedzy siłą a informacją. Zarządzanie Internetem, cyberbezpieczeństwo i nowe technologie w Chinach po XIX zjeździe KPCh*, „Azja-Pacyfik” 2020, nr 23.
- Jason Chu, „Artists at Work” [online, dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.artists-at-work.org/jason-chu>>.
- Jones A. F., *Yellow Music. Media Culture and Colonial Modernity in the Chinese Jazz Age*, Duke University Press, 2001.
- Kaczmarek M., Jakóbowski J., *Chiny – Europa Środkowo-Wschodnia. 16+1 widziane z Pekinu*, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa, 15 IV 2014 (Komentarze OSW, 166): <https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/komentarze_166.pdf> [dostęp: 31 VII 2025].
- Kiełbasa D., *Artyści z zakazem wjazdu*, „Interia. Muzyka” [online], 8 IX 2015 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://muzyka.interia.pl/artykuly/news-artysci-z-zakazem-wjazdu,nId,1724148>>.

- Kloet J. de, Poell T., Zeng G., Chow Y. F., *The Platformization of Chinese Society: Infrastructure, Governance, and Practice*, „Chinese Journal of Communication” 2019, vol. 12, issue 3: <<https://doi.org/10.1080/17544750.2019.1644008>> [dostęp: 13 IX 2025].
- [@ladygaga Never Saw This Coming...], „Instagram. China Insider” [online, dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.instagram.com/reel/DJbyRceIREU/>>.
- Lamb K., *Chinese State Media Celebrates Trump's Cuts to Voice of America and Radio Free Asia*, „The Guardian” [online], 18 III 2025 [dostęp: 21 V 2025]: <<https://www.theguardian.com/media/2025/mar/18/chinese-state-media-celebrates-trumps-cuts-to-voice-of-america-and-radio-free-asia>>.
- Lim C. K.-N., Zhang M., *Chinese National Music Platformisation: A Systematic Review*, „Heliyon” 2023, vol. 9, No. 11: <<https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e22304>> [dostęp: 31 VII 2025].
- Lindsay J. M., Saunders D. G., *China's Influence & American Interests. Promoting Constructive Vigilance*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford 2019.
- Lisiewski M., *Soft power, sharp power, linking power. Mocarstwowe sposoby działania Chin i ich znaczenie dla świata*, Wydawnictwo „Adam Marszałek”, Toruń 2021.
- Live, „Katy Perry” [online, dostęp: 23 XI 2025]: <<https://www.katyperry.com/#live>>.
- Lives in Chinese Music*, ed. H. Rees, University of Illinois Press, Chicago 2009.
- Longhurst K., Nitza-Makowska A., Skiert-Andrzejuk K., *Re-Thinking Soft Power: China, Russia and the European Union in Central Asia*, „Sprawy Międzynarodowe” 2019, t. 72, nr 3: <<https://doi.org/10.35757/SM.2019.72.3.03>> [dostęp: 31 VII 2025].
- Lynch J., *Why Lady Gaga Was Just Banned from China*, „Business Insider” [online], 28 VI 2016 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.businessinsider.com/why-lady-gaga-was-banned-from-china-2016-6?IR=T>>.
- Łoś R., *Soft power we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2017.
- Marlow E., *Jazz in China. From Dance Hall Music to Individual Freedom of Expression*, University Press of Mississippi, Jackson 2018.
- McDonald J. D., *Bohan Phoenix Explains Why Asian Rappers Owe Black Culture*, „The Associated Press” [online], 6 II 2024 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://apnews.com/article/bohan-phoenix-chinese-american-rapper-61f537f38c45092367300cdc51230c6d>>.
- McDonough J., *Jazz in China: A Cultural Conversation*, „Down Beat” [online], 8 VII 2022 [dostęp: 21 V 2025]: <<https://downbeat.com/news/detail/jazz-in-china-a-cultural-conversation>>.
- Mierzejewski D., Brona A., Nawrotkiewicz J., *Komunistyczna Partia Chin w roku XX Zjazdu. Raport*, Ośrodek Spraw Azjatyckich Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2022.
- Mission*, „Radio Free Asia” [online, dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.rfa.org/english/about/mission/>>.
- Montgomery L., *Space to Grow: Copyright, Cultural Policy and Commercially-Focused Music in China*, „Chinese Journal of Communication” 2009, vol. 2, issue 1.
- Moore M., *Guns N' Roses' Chinese Democracy „Banned” in China*, „The Telegraph” [online], 24 XI 2008 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.telegraph.co.uk/news/>>.

- worldnews/asia/china/3511767/Guns-N-Roses-Chinese-Democracy-banned-in-China.html>.
- Mushinda B. N., Lohalo G. O., Benkenya L., Balebo P. M., Mbuku J. G., Diur K., Koko P. K., Ndinawe J., Eshete M. T., Moh'd K. B., Kianga S. M., Mbaku R. M., Halima A., Bura N., *From Rising to Superpower: Pragmatism and the Community of a Shared Future for Mankind in Chinese Foreign Policy*, „Open Journal of Political Science” 2024, vol. 14, No. 2: <<https://doi.org/10.4236/ojps.2024.142018>> [dostęp: 31 VII 2025].
- A *Musical Journey Like No Other*, „One Beat” [online, dostęp: 25 VI 2024]: <<https://1beat.org/about/overview/>>.
- New US „Musical Diplomat” Wows Crowds in China, „China Daily” [online], 19 IX 2018 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.chinadaily.com.cn/a/201809/19/WS5ba18f86a31033b4f4656d37.html>>.
- Notice on the Clean-Up and Regulation of Internet Access Services Market*, Ministry of Industry and Information Technology, Beijing 2017.
- Nye J. S., *Soft Power*, „Foreign Policy” 1990, No. 80: <<https://doi.org/10.2307/1148580>> [dostęp: 31 VII 2025].
- Nye J. S., *Soft Power. The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York 2004.
- Ociepka B., *Miękka siła i dyplomacja publiczna Polski*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2013.
- [*One Hundred Thousand*] 100,000 Strong Educational Exchange Initiatives, „U.S. Department of State” [online, dostęp: 22 V 2025]: <<https://2009-2017.state.gov/100k/>>.
- OTF's History, „Open Technology Fund” [online, dostęp: 21 XI 2025]: <<https://web.archive.org/web/20230825091156/https://www.opentech.fund/about/our-history/>>.
- Ott T., *How Wham!'s 1985 Concerts in China Broke Cultural Barriers*, „Biography” [online], 15 X 2020 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.biography.com/musicians/wham-1985-china-concerts>>.
- Pacula P., *Koniec amerykańskiej pomocy rozwojowej? Donald Trump likwiduje agencję USAID*, „OKO Press” [online], 4 II 2025 [dostęp: 21 V 2025]: <<https://oko.press/donald-trump-likwiduje-agencje-usaid>>.
- The PEACE through Music Diplomacy Act Passes Congress, Heads to the President's Desk to Be Signed into Law*, „Recording Academy” [online], 16 XII 2022 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.recordingacademy.com/advocacy/news/peace-through-music-diplomacy-act-passes-congress-presidents-desk>>.
- The Philadelphia Orchestra Deepens Connection with the People of China through Music with Residency Activities Commemorating 50th Anniversary of Historic 1973 Tour*, „The Philadelphia Orchestra” [online], 14 IX 2023 [dostęp: 21 V 2025]: <<https://philorch.ensembleartsphilly.org/press-room/press-releases/the-philadelphia-orchestra-commemorates-50th-anniversary-of-historic-1973-tour-of-china-with-ensemble-performances-and-residency-activities-in-multiple-cities-in-china-2>>.

- Phillips T., *China „Bans Lady Gaga” after Dalai Lama Meeting*, „The Guardian” [online], 27 VI 2016 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.theguardian.com/music/2016/jun/28/china-lady-gaga-ban-list-hostile-foreign-forces-meeting-dalai-lama>>.
- Pochyły P., *Postawy i tendencje desekularyzacyjne w pracach Komisji Spraw Zagranicznych Sejmu RP*, [w:] *Sekularyzm a polityka*, red. M. Kmiec, M. Sulkowski, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2021.
- Positive Energy, „China Media Project” [online], 16 IV 2021 [dostęp: 31 V 2025]: <https://chinamediaproject.org/the_ccp_dictionary/positive-energy/>.
- Qi Z., *Shanghai Official Says Has Spoken with Taylor Swift’s Team over Possible Show – Media*, „Reuters” [online], 14 I 2025 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.reuters.com/world/china/shanghai-official-says-has-spoken-with-taylor-swifts-team-over-possible-show-2025-01-14/>>.
- Quitzon J., *RFA and VOA Shutdown: The Erosion of U.S. Soft Power in Southeast Asia*, „Center for Strategic and International Studies” [online], 21 III 2025 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.csis.org/analysis/rfa-and-voa-shutdown-erosion-us-soft-power-southeast-asia>>.
- Repnikova M., *Media Politics in China. Improvising Power under Authoritarianism*, Cambridge University Press, Cambridge 2017.
- The Ripple Effect: Two Cultures, One Voice*, „You Tube. Abigail Washburn” [online], 8 VII 2017 [dostęp: 22 V 2025]: <<https://www.youtube.com/watch?v=4PULp6jWJNk>>.
- Rugh W. A., *American Encounters with Arabs. The Soft Power of U.S. Public Diplomacy in the Middle East*, Praeger, Westport–London 2006.
- Schneider C. P., *Culture Communicates: US Diplomacy That Works*, Netherlands Institute of International Relations „Clingendael”, The Hague 2004 (Discussion Papers in Diplomacy, 94).
- Sekularyzm a polityka*, red. M. Kmiec, M. Sulkowski, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2021.
- Sheehan M., *Wrath of Dancing Grandmothers Forces Chinese Government to Backtrack*, „Noema” [online], 25 III 2015 [dostęp: 16 X 2025]: <<https://www.noemamag.com/wrath-of-dancing-grandmothers-forces-chinese-government-to-backtrack/>>.
- Stockmann D., *Media Commercialization and Authoritarian Rule in China*, Cambridge University Press, Cambridge 2013.
- Street J., *Music and Politics*, Polity Press, Cambridge 2012.
- Sun Y., *Square Dancing in Contemporary Urban China*, Birmingham City University, Birmingham 2024: <https://www.open-access.bcu.ac.uk/15679/1/Ying%20Sun%20PhD%20Thesis%20published_Final%20version_Submitted%20Feb%202023_Final%20Award%20May%202024.pdf> [dostęp: 31 VII 2025].
- Surowiec P., *Nation Branding, Public Relations and Soft Power. Corporatising Poland*, Routledge, London–New York 2017.
- Sutley N., *2010 Shanghai World Expo: Better City, Better Life*, „The White House” [online], 17 XI 2010 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://obamawhitehouse.archives.gov/realitycheck/blog/2010/11/17/2010-shanghai-world-expo-better-city-better-life>>.

- Szczudlik J., *Szczyt rozbieżności Unia Europejska – Chiny*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa, 23 VI 2020 (Raport, 45/2020): <<https://www.pism.pl/upload/images/artykuly/99d58918-91de-4b5b-a6d7-9ec622bd8c14//1593607896712.pdf>> [dostęp: 31 VII 2025].
- Ślazyk L., *George Michael i Chiny*, „Chiny 24” [online], 27 XII 2016 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://chiny24.com/ludzie/george-michael-chiny>>.
- [*Thank You for This Special Day...*], „X. Lady Gaga” [online], 26 VI 2016 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://x.com/ladygaga/status/747118973326622720>>.
- Tomczak M., *Dziedzictwo kulturowe na obczyźnie: chinoiserie w dyplomacji kulturalnej Polski i Chin*, „Sprawy Międzynarodowe” 2019, t. 72, nr 3.
- Turnaround Arts, „The Kennedy Center” [online, dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.kennedy-center.org/education/resources-for-educators/partnerships/turnaround-arts/>>.
- Tyburska J., „Zaatakowani” koreańską falą. Siła kultury popularnej w relacjach Korei Południowej z Chinami, Japonią i Koreą Północną, Dom Wydawniczy „Elipsa”, Warszawa 2023.
- Uncharted Territory. Emerging World Order Post COVID-19*, ed. K. Singh, Ananta Aspen Centre, New Delhi 2020.
- Von Eschen P. M., *Satchmo Blows Up the World. Jazz Ambassadors Play the Cold War*, Harvard University Press, Cambridge–London 2004.
- Walker P., *China Blocks Bob Dylan Gigs*, „The Guardian” [online], 4 IV 2010 [dostęp: 16 V 2025]: <<https://www.theguardian.com/music/2010/apr/04/china-blocks-bob-dylan-gigs>>.
- What Is a Virtual Private Network (VPN)?*, „Cisco” [online, dostęp: 21 V 2025]: <<https://www.cisco.com/site/us/en/learn/topics/security/what-is-a-virtual-private-network-vpn.html>>.
- Zenderowski R., Cebul K., Krycki M., *Międzynarodowe stosunki kulturalne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.
- Zhang C., *Who Bypasses the Great Firewall in China?*, „First Monday” 2020, vol. 25, No. 3: <<https://doi.org/10.5210/fm.v25i4.10256>> [dostęp: 31 V 2025].
- Zhang H., Jia H., Zhang X., *Dance to Prosper: Benefits of Chinese Square Dance in QOL and the Moderating Roles of Aging Stereotypes*, „International Journal of Environmental Research and Public Health” 2022, vol. 19, No. 18, art. 16477: <<https://doi.org/10.3390/ijerph192416477>> [dostęp: 31 VII 2025].
- Zhang W., Chen Z., *China Ranks 2nd in Global Internet Development, Building Edge in AI-Innovation Potential and Market Applications: Blue Book*, „Global Times” [online], 21 XI 2024 [dostęp: 16 X 2025]: <<https://www.globaltimes.cn/page/202411/1323519.shtml>>.
- Zhou L., *Katy Perry to Perform First Shows in Mainland China since Taiwan Controversy*, „South China Morning Post” [online], 28 IV 2025 [dostęp: 31 V 2025]: <<https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3308234/katy-perry-perform-first-shows-mainland-china-taiwan-controversy>>.